62

Śrī Gītā Mahātmyam	Title
(from Padma Purān.	Author
Uttarakhanda	Editor
Ch. 171-188)	Year, Vols.
	Publisher
62 (पौराणिक)	Remarks

श्रीगीतामहात्म्यं नडियानाम्

गी॰ ला॰ म॰ हृ॰ श्रीगणेशाय नमः ॥ अतसीपुष्पसंकाशं खगेंद्रासनमच्युतं ॥ शयालुं शे
१ षशय्यायां महाविष्णुमुपास्महे ॥ ईश्वर उवाच ॥ कदाचिदासने रम्ये सु
खासीनं सुरद्विषं ॥ आनंदयित्री लोकानां लक्ष्मीः पप्रच्छ सादरं ॥ श्रीरु
वाच ॥ शयालुरसि दुग्धाब्धौ भगवन्केन हेतुना ॥ उदासीन इवैश्वर्येण ज
गतीं रक्षापयन्निव ॥ ईश्वर उवाच । इति देव्या वचः श्रुत्वा मुरारिः स्मितान्त
र्गर्भितं ॥ उवाच श्लक्ष्णया वाचा विस्मयेस्मेरलोचनः ॥ श्रीभग
वानुवाच ॥ नाहं समुद्रे निद्रालुर्निजं माहेश्वरं महः ॥ दृशा तत्त्वानु

×नयेन रहितां किंचिच्छ गत्रयस्वराचरं ॥
वर्तिन्या पश्याम्यंतर्निमग्नया ॥ कुशाग्रयाथ या देवि यद्दंतयोगिनो हृदि ॥ प
श्यंति यच्च वेदानां सारं मीमांसते भरं ॥ तदेकमजरं ज्योतिरात्मरूपमनामयं ना
अखंडानंदसंदोहं निस्पंदं द्वैतवर्जितं ॥ यदाश्रया जगद्वृत्तिर्यन्मया चानुभूय हू
ध्य ते ॥ नश्येन्निमर्थवसुधा वलोके वेदशास्त्रां बुधिं ॥ सुधी ॥ दैपायदोनोयदास्मा
द्यगीताशास्त्रंनिस्कस्वान् यदास्वायमहानंदसंधीकृतमनाः सदा नि
श्रौ द्रालुरिति देवेशि दुग्धाब्धिं प्रतिभातिते १० इति तस्य मुरारातेर्मितमा
नंदं वचः प्रहर्षोत्फुल्ललोलाक्षी लक्ष्मीः श्रुत्वा विसिस्मिये श्रीरुवाच ॥
भवानेव हृषीकेश ध्येयोसि यमिनां सदा तस्मात्त्वत्तः परं चान्यदिति

मु.

गी.माहा. कोऽहं हरिमे चराचराणां लोकानां कर्ता हर्ता स्वयंप्रभुः यथा स्थितस्तत्तो
२ न्यरूपं यदिमां बोधयाच्युत श्रीभगवानुवाच मायामयमिदं देवि वपुर्मे
तु न तात्त्विकं सृष्टिस्थित्युपसंहारक्रियाजालोपबृंहितं अतोन्यदात्मनो रू
पं द्वैताद्वैतविवर्जितं भावाभावविनिर्मुक्तमाद्यंतरहितं प्रिये शुद्धसंवि
त्प्रालाभं परानंदैकसुंदरं रूपमैश्वर्यमात्मैकगम्यं गीतासु कीर्तितं १८
ईश्वर उवाच इत्याकर्ण्य वचो देवी देवस्यामिततेजसः शंकमाना हि वाक्य
मुपरस्परविरोधितां स्वयं चेत्परमानंदमवाङ्मनसगोचरं बोधयंति
कथं गीता इति संदिग्धधिसंशयं ईश्वर उवाच । श्रीप्रियः श्रुताव चोयुक्तं

मितिहासपुरःसरं अत्मानुगामिनीं दृष्टिं गीतां बोधितवान्प्रभुः अहमा
त्मा परं धाम परात्परविभेदतः द्विधा तनुः परः साक्षी निर्गुणो निष्कलः शि
वः अपरः पंचवक्त्रोहं द्विधा तस्यापि संस्थितिः शब्दार्थभेदतो वाच्यो यथा
त्माहं महेश्वरः गीतायां वाक्यरूपेण यन्निरूढं ध्यानेदृढं मत्प्रसादीयः पा
शबंधोयं संसारविषयात्मकः यदभ्यासवशाद्याति पंचवक्त्रो महेश्वरः
इति तस्य वचः श्रुत्वा गीताशास्त्रमनोरथे इदं परं विभेदेन बुध्यते भव बु२
वभीरुभिः तमप्यहं हृदिदं वाक्यमंगप्रत्यंगसंस्थितं महात्म्यमिति हा

व

गी॰मा॰ हात्मेतिस्मिन्वर्ण्णस्येन्द्रवेदपद शृणु सुश्रोणि वक्ष्यामि गीतासु स्थितिमात्मनः वक्त्रा

२ णि पंचजानीहि पंचाध्यायाननुक्रमात् दशाध्यायान्भुजांश्चैकमुदरं द्वौ पदांबुजे एवम

ष्टादशाध्यायी वाङ्मयी मूर्त्तिरैश्वरी जानीहि ज्ञानमात्रेण महापातकनाशिनी नी

अत्राध्यायं मनुष्यो धर्म्मश्लोकमर्धार्धमेव वा अभ्यस्यत्यसुमेधावी सुशर्मेव विमु

च्यते श्रीरुवाच सुशर्मा देव कोनाम को देवी कां जातियः किमात्मकः कुत्रत्यस्त

स्य वै मुक्तिः केनाजायत हेतुना श्रीभगवानुवाच सुशर्मानाम दुर्मेधा आसीमापः २

पि पापिनामभूत् अनाम्नाय विप्रवंशे विप्राणां क्रूरकर्मणां न ध्यानं न जपो श्रीः

होमो न चैवातिथिपूजनं केवलं विषयासक्तो लांपट्यान्नाम्यवर्तत हलक्के

न्कृषिलिखन्नहर्मिवर्ण्णजीवी सुराप्रियः। मांसाहारी सुचिरं कालमेवं निनाय सः आ

नेतु कामः पुष्पाणि पर्यटन् विवाटिकां। अतः कदाचिद्दृष्टोऽभूत्कालसर्पेणमर्धनि ।।

कालधर्मसमासाद्य गत्वाच नरकान्बहून् ।। पुनरागत्य मर्त्येषु बलीवर्दो बभूव ह।। पं

पंगुनाकेनचिन्नीतस्तेन स्वजीवनाय सः ।। मिल्लपीठेषु धारद्धः सप्ताष्टौ कष्टतोनयत् न

पीठकं कदाचिद्गुर्वसौ चिरमावर्त्तनाकुलः ।। पपातं तरसा भूमौ मूर्छांवै प्राप्य पद्व स्य

स्थितः कांतो विधृतस्ताभिः फेनसंहतिमुद्वमन् ।। न जीवितं नमृत्युर्वा प्रतिपदे कुकर्मणा ।।

कौतुकाकृष्टकोऽभूत् कश्चित् तस्मिन् जनसमागमे ।। श्रेयस्तेतस्य सुकृतिः कश्चित्पुण्य

विवीर्ण्णवान् ।। कर्माणि स्वान्यनुस्मृत्य ददुरन्ये च केचन ।। गणिका कापितत्र

स्था लोकयात्रानुवर्त्तिनी ।। अज्ञातनिजपुण्यापि किंचिदुत्सृष्टवत्यभूत्

२१

परेतनगरीमार्गे सनीतः काककिंकरैः ॥ गणिकारस्तपुण्येन पुण्यवानिति

भाषितः पुनरागत्य भूर्लोकं कुलशीलवतां गृहे द्विजन्मनाम सोऽजनि जातिं

स्वामनु संस्मरन् काले महति जिज्ञासुः श्रेयः स्वात्मानुमोचनं उपेत्य गणिकां

दत्तं स्वपापविध्वंसं पृष्टवान् प्रावक्षे साम्भुकेनित्यं पंजरस्थः पठत्ययं तेन

पूतांतरात्माहं तत्पुण्यं परिकल्पितं ताभ्यां भुक्तस्तु पृष्टोसा व्याख्यातमनु

परक्रमे आरब्धाहिकांशुरायाः त्रांस स्मृतवानतिं जिजामपि पुराविद्वा

नहं भ्रत्वा वेदव्यस्मय मोहितः रागद्वेषेण विद्वत्सु गुणवत्स्वपि मत्सरी ४

कालेनाहं तथा प्रेमयाप्य लोकान् जुगुप्सितान् सोऽहं कीरकुले भवं सश्रीः

६ क्रुरावतिविंहिते कालधर्मे दैवेन कर्मविपाक्यांत्वियोजितः । निदाघध्वनिसंतप्तोद्यानी ।

तो ऋषिपुंगवैः पाठितः पंजरस्थोहमाश्रमे महदाश्रये आवर्तयेन्ना गीताया आद्यमध्या

यमादरात् श्रुत्वा ऋषिकुमारेभ्यः पाठं वाक्यं रवं मुहुः एतस्मिन्नंतरे कश्चिद्व्याधसुरिश्चार

कर्मकृत् मामाहत्य नवी क्रीडार्द्धिति दैवजे मृदाहते अध्यायोयं पुरा ज्ञातो येन पुण्य ध्या

मयाऽभवं पूतांतरात्मा यनासौ मोचितश्च द्विजोत्तमः एवमन्योन्यमाभाष्य तन्माहा

त्म्यं प्रशस्य च ये जपंत्यनिशं धीमान् मुक्तिमाक्षो प्रपेदिरे तस्मादध्यायमाहात्म्यं पठेस्तु

णुते पिवा अभ्यसेद्वस्य न भवेदुर्वी भोधिदुस्तरः ॥ इति श्री पद्मपुराणे सती

श्वरसंवादे गीतामाहात्म्ये प्रथमोध्यायः ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ आदिमस्ये

वमाख्यातमुदीरितमनुत्तमं श्रुणुमाहात्म्यमन्येषामध्यायानामपीदिरे दक्षिणा

स्यां दिशि श्रीमान्नासीदाम्नायवेदिनां पुरेपुरंदराह्वाने देवशर्मेति विश्रुतः

नी° ता अर्थिनातिथिराम्नातो वेदशास्त्रविशारदः आहतो क्रतुसंघानां तापसानां प्रियः
५ सदा ३ देवान्संतर्पयामास हव्यैर्हुतवहे चिरं नरोपत्येऽभवे धर्मात्मा शांतिमेकांक्षितांततः
४ निःश्रेयसीं स्थितिं हा सुस्तापसाननुवासरं सिषेवे स ससंस्थानं नवैरेवकल्पकैः ५
एवमाचरतस्तस्य कालो महान्तिगच्छति मुक्तकर्मा ततः कश्चित्प्रादुरासीत्सुरानुवि ६
अनुभूतिन्ननिराकांक्षिनासाग्रन्यस्तलोचनः शांतचेता परं ब्रह्म ध्यायन्नानंदनिर्भरः ७
परीतस्यापसंग्रहप्रणतेनांतरात्मना चकार विधिवत्तस्मै विहूतानातिथिसत्क्रियां
तं विशुद्धेन भावेन परितुष्टं तपस्विनं प्रणतः परिपप्रच्छ निर्वाणस्थितिमात्मनः ९
पा सतस्मै कथयामास पुरेसौमौनं नाम पत्ति मित्रवंतमग्नाकमुपदेष्टारमाश्रितः १० ५
तत्राभिवंदितस्तादावेत्यासौ पुरमर्जितं तस्योत्तमाश्रितोभागो दर्शायिपुष्कवनं ११

दां ता
मरुतांदोलितानेककुसुमामोदसंकुलं उन्मदभ्रमरश्रेणीनादापूरितदिङ्मुखं
खं १२ तस्मिन्वने स ददृशे नीरानवारंतं शिकांतके मित्रवंतं ददर्शाथ सानंदस्तिमि
तेक्षणं १३ अपि स्वाभाविकं वैरं हित्वान्योन्यविरोधिभिः सत्वैर्यावृत्तमुद्यानेमंद
स्पंदिन भवति १४ शांतेषु मृगयूथेषु दृशानंदमनोहृत्या कृपानुविद्धया भूमिं मिवि
वर्तमिवामृतं १५ उपेत्य विनयेनाहहउन्मनाः प्रीतमानसः किंविदानन्दशिरस्या
तेनापि सपुरस्कृतः १६ उपनक्लेततो विद्यामित्रवंतमनन्यधीः समाप्तध्यानं का न
लस्वर्यपरक्षत्तस्मीहितं १७ देवशर्मेनिव आत्मानं वेत्तुमिच्छामि तदमुष्मिन्मनोर
थे लब्धसिद्धिमुपायंतमुपदेष्टुं महेसि १८ श्रीभगवानुवाच परामृश्य हितं
सापि हि मित्रवानिदमब्रवीत् १ मित्रवानु० विद्वन्निविद्धिपुरा पृन्नमुच्यमानो मिदमया १९

६

अस्ति गोदावरीतीरे प्रतिष्ठानाभिधं पुरं तत्र दुर्दमनामासीदन्वये च मनीषिणां २०
श्रौतस्त्रिविक्रमो नाम सेव्यमानो मनीषिभिः दानानि प्रत्यहं गृह्णन् धनैः सोदरंभरः २१
कालेन कृपाधिना ब्राह्मणो नीतो यमालयं निरयाननुगम्यासौ पुनरावर्तनेन भुवं २२
कस्मिंश्चित्कुले जातो दुर्द्धता नाम द्विजन्मनां भवीतरागानुवर्त्तिन्या विद्यया सपुरस्तम २३
सुपर्य मधुराधर्षा कन्या कामधर्मकुले कालेन सार्धं वयोवृत्ता शैशवं परमं ययौ २४
पीनस्तनी विभुग्राणी मदविह्वललोचना तस्य हेपाति दोषेण तं चकमे च पतिस्तया २५
वृत्तिमाह नु कामेस्मिन् निर्गते सा पुराद्बहिः संगता कामुकेनासौ चिरं चांडालजन्म
नाभूद् दधे गर्भमसौ तस्मात्सा च कन्योपपद्यत सा च वृत्तान्ततः कुष्ठकेशा रुकेन श्रीः
समजायत २७ सैरवाद्व्याधितं व्याधमसंगास्वद्कालेन सा परेतेनो
कमासाद्यव्याघो वोप्रोभ्यवर्तत २८ स

घ्रोमयदूने॥

५

सापि कालेन दुष्टात्मा मृत्युगेहमुपागता निरयान् सदुर्वारान् जाजायत म
हिते २९ ग्रामन्यामप्यहं नित्यं दृष्ट्वा कश्चित्काननांतरे अपश्यद्द्वीपिनं घोरं जिघांसन्त
मिवास्विकं ३० समालोक्य तमायांतं भयेन प्रपलायत अजायूथं पुरस्कृत्य तया
मरणभीरुणा ३१ अपदुद्राव सा द्वीपी पूर्ववैरमनुस्मरन् अमातुत्तमीपर्खास
हरं स सिंहांतिकं ३२ अजा सा भयभुक्तज्यहि त्वादोष्टम नगलं अवतस्थे च सद्वीपी
तस्मिन्मासीत्समत्सरः ३३ तं तथाविधमालोक्य सा वक्तुमुपचक्रमे द्वीपिन्न
भीप्सितं भुंक्ष्व मांसमुद्धत्य सादरं ३४ दूरास्थितु ते बुद्धिः कथं स्थिरमाततिष्ठ
तः इत्याकर्ण्य वचस्तस्याः कामाह स द्वीपी विमत्सरः ३५ न कस्मिन्ने गतो मृत्युः क्षुधा स्था
वाकं क्षत्पिपासाचनियमो न प्रार्थयामि तेन त्वां सामिमां समुपस्थिते ३६
मन्यु २

८

सैवमुक्ता पुनः प्राह जाताहं निर्भया कथं किमत्र कारणं वेत्सि यदिमेव क्तुमर्हसि ३७
एवमुक्तः पुनर्दीपीतामाह जानन्नेवाप्यहं पुरागतस्य मे प्रश्नमुभाभ्यामिति निर्गतं ३८
भा ताभ्यामुक्ताभ्यामागत्य पश्चादहं बहुविस्मयः अहं च सहितस्ताभ्यामागमं वानरेश्वरं ३९
अनुयुक्तः स तेनाहमब्रवीत्सादरं कपिः शृणु वक्ष्याम्यजापाक वृत्तमत्र पुरातनं ४०
महा इदमस्य वनं पश्य पुरीवनमतंमहत् अत्राग्रियं बकं लिंगं द्रुहिणेन प्रतिष्ठितं ४१
सुधर्मा नाम मेधावी पर्युपास्त तपश्चिरात् वनेण्युपाहृत्य सुरमाद्यं मनोभवं ४२ पुष्पा
प्र संस्नाप्यस्य सरिदंभोभिः केवलं कर्मणा च सन् कांक्षमहति तस्यागादतिथिः कश्चि
दातकः ४३ उपहृत्य फलाहारं स तस्मै पर्यकल्पयत् तेनातिथ्येन सुप्रीतः सुशर्माणमभाषत ४४
किमिदं कर्मणो मिलं फलं बध्वानुतिष्ठति गतानुगतयावृत्या किं वा कर्म कमीहसे ४५
सि

स्य

स एवमुक्तः प्रायेण प्रीतेनात्माविदातदा प्रस्तुवाच ततः पश्च मा मनो हि तमुत्तमं ४६
विद्धर्वेषितं तेन मक्रमेतस्य कर्मणः बुभुक्षयापरः शंभुः सेव्यते केवलं मया ४७
फलमेतस्य सेवायाः परिपक्वं कपर्दिनः। यन्मांसमनुगच्छति तु संपच्छेममनोरथं ४८
तस्यैवं सत्यं तं वाक्यं श्रुत्वाप्रीतस्तपोधनः। द्वितीयमालिले स्वासौ गिताध्यायं शिलातले ४९
आदिदेश च तं क्षिप्रं पठनाभ्यसनाय च। फलिष्यत्यान्मनः स्वैरं पश्चितस्ते मनोरथः ५०
इत्युक्त्वांतर्दधे धीमान्पुरतस्तस्य पश्यतः। धीस्मितस्तस्य चादेशात्सोन्वतिष्ठदनारतं ५१
ततः कालेन महता भाविता मा प्रसंन्नधीः। यत्र यत्र चचारासौ सुशांतं तत्तपोवनं ५२
न द्वंद्वं बाधते नैव क्षुत्पिपासा वनिर्ययौ। तपसा तस्य जानीहि द्वितीयाध्याय जापि
नः ५३ मिनेषा नहं नवनो वैधा मुक्ता शुरस्यापश्य सुरा। नासाशिकानतके पश्यम ध्यायं द्वोलिखितं पठन् ५४

८

तेषां च वचनात्तस्मिन्तपसः पात्रमुत्तमं । तेन त्वमपि कल्याणी नित्यं मां स्तोतुमर्हसि ५५
ते अध्यायं द्वितीयं गीतानां मुक्तिरदूरतो भविष्यति । देवशर्मा समादिष्टस्तेन मित्रवता स्वयं ५६
अभ्यर्च्य प्रणतो भक्त्या पुरंदरपुरं ययौ । तत्रात्मा विमलात्मा च देवतायतने क्षुभिन् ५७
वृत्तमेतन्निवेद्यादौ द्वितीयाध्यायपठनात्ततः । तेनानुशिष्टस्तात्मा पठते ध्यायमादरात् ५८
द्वितीयमात्मसमादेशैर्निरवद्यं परंपदं । द्वितीयस्यैवमाख्यातं कथितं भूपसंमतं ५९
तृतीयस्याथ वक्ष्यामि माहात्म्यमपि चेदिदं ॥ ६० ॥ इति श्रीपद्मपुराणे
गीतामहात्म्ये सतीश्वरसंवादे द्वितीयोध्यायः ॥ श्रीभगवानुवाच
ने जनस्थाने जडो नाम द्विजन्मा कौशिकान्वयः हित्वा जातानुचितं धर्मं व
ए णिक्वृत्तौ मनो दधे १ व्यसनी परदारेषु दिव्यमक्षैः पिबन्मधु मृगयाभि
रतो नित्यं काष्ठमेवं निनाय सः २ ॥ ॥ ॥

न्वे

७

क्षिपो वित्तं नष्टं तोराध्यां भौर्यकर्मरतोभवत् ३ प्रतिपेदे धनं तेन यज्ञानां य
ज्ञमर्थिनो सदूरमगमत्तेन वाणिज्यमायेक्षतं दिनं कस्तूरामगुरुं सहं चास्मादि
तात्समा द्विकोज्वेलान् ४ गृहीत्वा वृत्तिमत्ता नेपं चाभ्यासेन मनोजवात् अथापरास्मि
लालसः नि दिवसे प्रयादर्शनदोहद ५ दुरमधा नमुक्त ध्यक्वावक्तमितेसती ध्वांते
प्रसर्पति स्वैरं दिशो दृष्टा तरोस्तले ६ गतो वशं सदस्यनो निजघ्नुस्तैश्च सत्वरं
धर्मेलोपाद सोजज्ञे तत्र चोरत्नरो ग्रहः ७ पिपासितो बुभुक्षुश्च लोलेहानश्च
सृक्किणी ऊर्ध्वकेशोतिजंघालुः पृष्टलग्नोदरो महान् ८ अस्थिमात्रशरी
रोभूद् दुष्टनयनो दृशा अत्रांतरे सुतस्तस्य सुधर्मा नाम कोविदः ॥ ९ ॥

५ पर्यपाल्यद्यत्यर्थीदिदृक्षुस्तं तदागमं नित्यमन्वेषयन्चातोपि पांथेभ्यो नोप
लब्धवान् १० ततः कदाचिदुद्याने साहाय्यनिवमानने तस्माद्धि दितद्दंतात
शुश्रावापितरं मृतं ११ ततो विमृश्य मेधावी चिकीर्षुः पारलौकिकीं वाराण
सीससंभारसमंतुमुपचक्रमे १२ मार्गेनिवासान्मत्तास्येनी सातस्यतरोस्त
के सध्यां प्रवक्रमे कर्तुं यत्राक्तैनिहितः पिता तो १३ तथा ध्यायं संगीता
नी ततीयं सज्जापह तत्र घोरःस्वरः स्नात्र व्योममध्ये परामृशन् १४ दृ
ष्टघोरस्को मोथात्यातितं पितरं तदा विस्मयेन भयेनापि विकलीकृतचेत
मवलोक्य नः १५ तेजसाभ्र पस्याच्यामनकुलोन्येपुरोवरं किंचि पीको ग्रासकी ५
र्णी तेजसाव्याप्तं तद्दिग्गुरवं १६ विमानमद्य ततोपश्यद्दिव्यमव्य

गा
यचेतनः तत्रापश्यन्तत्रस्थारूढं दिव्याभिःस्त्रीभिरावृतं १७ [illegible]
संस्तूयमानं मुनिभिः पितरं पीतवाससं प्रणतं स समालोक्य पुत्रेते
तेनचाशिषं १८ ततोपृच्छद्दिव्यवृत्तं सचतस्मै न्यवेदयत् । दुस्त्यजा
णा मर्पीवत्सवपुषः पुण्यकारकात १९ मोचितोहं त्वया देवाद्ध्यायं जप
तां तिके एतान्निवृत्तस्वजनतः संप्राप्तं समुपस्थितः २० वाराणसीयद
र्थं च तदनुष्ठितमात्मनः एवमुक्तः सुतः प्राह पितरं दीप्ततेजसं २१
हितं मानुशाधि त्वं कार्यमन्यच्च किंचन पितरौवाच । ततः प्राहपि
ताऽपुत्रं कार्यमेव त्वयाकृतं २२ यन्मयाचरितं कर्म भ्राताममवतक्व

ते सयातोनकं घोरं तंमोचयितुमर्हसि २३ अन्येमदन्वयायेवैनिरयंप्रान
पेदिरे तेतुमोचयितुव्यास्तेइतिमेहितिमनोरथः २४ इत्येवमुक्तःपुत्र
स्तुपुनःप्राहकृतांजलिः पुत्रउवाच। कर्मणाकेनतान्सर्वान्मोक्षयामि
तदादिश २५ एवंनिवेदितोवाक्यंपितापुत्रमुवाचह ऐंमाहंमोचि ये
तोवत्स तदनुष्ठातुमर्हसि २६ अनुष्ठीयतद्भुत्पन्नंतेभ्यःपुण्यंनिवेदय
ततोहमिवसर्वेपिपूर्वेसंसृप्ययातनां २७ [illegible] गमिष्यसोचि
रेणैवतद्विष्णोःपरमंपदं ससंदिश्यवदत्पुत्रायद्येवंतातनारकान् २८
तान्सर्वानपिमोक्षामि यदितेरोचतेवरः एवमस्तुतिवेभयादुपप १०
न्नेमहर्षिचेष्ठितं २९ इत्याशास्यपितापुत्रंबभौविष्णोःपरंपदं

सोपितस्मात्पराहृत्यजनस्थानंप्रपद्यच ३० सुंदरस्यपदंशौरेर्यान्कयैको
क्रमभ्यसत् सकुर्वाणःसमादिष्टःपित्रागीताजपंरितः ३१ उत्तरस
ज्ञकृतंपुण्यंमोचयिष्यन्सनाकरान् अत्रांतरेपदेविष्णोर्यातिनापदवी दात
मु मुषः ३२ नारकान्मोचयिष्यंतःकिंकरायममाययुः तेनतेपूजिताःसर्वेस विष्णुदूताः
क्रियाभिरनेकधा ३३ कुशलंपरिपृष्टास्तेसर्वतःसुखमूचिरे एवंस
त्कृत्यसभावीपित्रलोकमहेश्वरः ३४ हेतुमागमनेपृच्छन्नेवतस्मैन्यवेद
यन् विष्णुकीनाशनायस्तशेषपर्यंकशायिना ३५ शौरिणाप्रहिता
नस्मोसमादिष्टस्त्वदंतिके अस्मन्मुखेनदेवस्त्वांकुशलंपरिपृच्छति अर्द
नारकान्याचितेनःसर्वान्मोक्तुंसमादिशेत् इत्याकर्ण्यसमादिशे

ठ

विष्णोरमिततेजसः ३७ तेनेनमूर्ध्निसंमाघ्राय दृष्टोकिंजनतेजसा विमुक्तो
नुकराद्यातांस्तान्विलोक्यमदोत्कल्पेन ३८ सतैरनुगतःसर्वैर्विस्मेरा
यतनंततः पयोसवस्थानेनयत्रोस्तिदुग्धवारिधिः ३९ तदंतउदितानं
कसूर्यकोटिसमप्रभं इंदीवरदलश्याममर्मधवेबाजगद्गुरुं ४० शेषाफ लुलोक
णिफणारत्नमरीच्याम्श्रितेजसं विलोक्यमानमानंदनिर्भरप्रीतमा
नसं ४१ भावानुगैर्दृष्टालोकैर्श्रियंप्रेमगर्क्षितंमुहुः योगिनांपरितोजु भि:
ष्टंध्याननिस्यंदताकरैः ४२ स्तूयमानंमहेंद्रेणापवाजैतुविरोधिनः
आम्नायवत्सामंतंब्रह्मणोनिःसृतैर्मुखात् ४३ मूर्त्तिमद्भिर्वचो ११
भिश्चगीयमानगुणोत्करं सच्चतीनुदासीनमपिसर्वासुयोनिषु ४४

य योगसंचितपुण्यानांयोगपद्येनजंतुषु विलोक्यमानमात्मानममखि
लंतुचराचरं ४५ आनंदयंतमालोकैरानंदपरिपूरितैः आविर्भावमये
वापिद्योतितंभुवनत्विषा ४६ योगसंचितपुण्यानां विलोक्यमनसात्मा
नमखिलंतुचराचरं आनंदयंतमालोकैरानंदपरिपूरितैः ४७ आविर्भा
धा वंवपुर्वापिद्योतयन्योगिनस्त्विषा इंदीवरदलश्याममुत्तमाव्यान्तन
मस्तकं ४८ विलोक्यतुंसतुष्टावधियावकृतयाततः यमउवाच
नमःसमस्तनिर्वाणनिर्मलीकृतचेतसे मुवदनोशिणीवेदायविश्व
रूपायवेधसे बलवेगसुदुर्धर्षदानवेंद्रदुमद्रुहे ५० नमस्तेतोतस्त्वा
पविश्वाधाराधिपत्नये नमःपातकसंघातत्रिस्वेलिखदेहिनां

पाल

५१ इषुतन्मिलिताकाटनेन्नागिप्रभवार्णविषे त्वंहिसर्वस्यलोकस्यगुरुरा
त्मामहेश्वरः ५२ विसृज्यवैष्णवान्सर्वान्नैतस्त्वमनुकंपसे यथायत्न नं
१२ शिवलंलोकंमायपयापरिबृंहितं ५३ नतयापरिमितोसीनचतन्यभवैगुणैः
अंतरावर्तमानोपिनताभ्यामनुभूयसे ५४ इत्यादिवशयवर्त्तिन्यानिगृही
तमनसापि तयाफलाभिगामिन्या अनन्येराभिलीयसे ५५ सनत अनायत
वास्तिमहिम्नो तोयथानिरवधिः स्वयं मौनमेवप्रयुक्तमेविष्वयोसिक
थंगिरां ५६ इतिस्तुवानंतंवाक्यमिदमाह हुतांजलिः त्वंनियोगा
ता दर्मिमुनौ देहिनोनिरयान्मया ५७ समादिशपदिन्यस्मे कार्यमुक्ति १२
जगद्गुरो इति चनापितस्तेन नन्याहमधुसूदनः ५८

तद्गंभीरस्यावावासिंभवन्निवसुधासरैः पापानुद्धाययेतेलोकस्त्वयाहि
समवर्तिना त्वयिसंन्यस्तभारोहं नानुशोचामिदेहिनः तस्त्वरानिज
कर्मप्रयाहि स्वनिकेतनं इत्युक्त्वांतर्दधेदेवः सोपिस्वांपुरमाययौ
इतिश्रीपद्मपुराणेगीतामहात्म्ये सतीश्वरसंवादेतृतीयोध्यायः ॥ ॥
श्रीभगवानुवाच चतुर्थस्यास्यमाहात्म्यमाख्यास्याम्यधुनाशृणु वदरीतस
मुत्सृज्य येनकन्यात्वंगते अस्तिभागीरथीतीरेनाम्नावाराणसीपुरीम भर
तोनाममुक्तोत्मातत्राविश्वेश्वरालये नित्यमात्मरतस्तुर्येजपसध्याय
मादरात् तदभ्यासादनुष्ठानोतानंदैरभिभूपते कालेकदाचनक्रीड दा

× एकादशीं बदरीं पश्येन्नाथ्यस्य एकादशरणाभ्यामालंब्य

नयेयोसन नगराद्बहिः उपांतवर्तिनो बदरीवृक्षः स तपोधनः विशश्राम
१२ तयोरेकबदर्योर्निपतत्फले उपाध्यायतयोरेकामन्यामालंब्य संस्थितो
तो तपस्विनीत यैयातबदर्यास्तथाहूयं शुष्कं निष्पत्रशाखं च दिवसे स्पंद
केरभत गृहे भुवि निविप्राणां जज्ञाते कन्यके तत: बहूनां नतयोर्युग्मं सप्त
भिःपरिवत्सरैः विहृत्य दूरदेशो ध्यायति मायांतमैक्षत गृहीत्वा चरणौ त
स्य वचस्तं तमब्रवीत् वेत्स्यसा यदेवमुनेमोचितं हूयमावयोः उत्सृज्य ब
दरीदेहं मानुष्यं प्रसूपद्यत एवमुक्तो मुनिस्ताभ्यां विस्मितं सत्युवाच ह
करावत्स्ये युवां केन मोचिते केन हेतुना युवयोर्बदरीत्वे च हेतुं श्रुतनवे १२
च्छाहं मुनिं तु: कन्यके तास्मै बदर्योर्हेतुमात्मन: आदौ विमोचने

तस्माद्युत्स्यजादीपिकारणं अभिगोदावरीतीरे तीर्थपुण्यप्रदायिनां
छिन्नपापमिति ख्यातं पुण्यकोटिमवापयन् ॥ तत्र सत्यतपा नाम तपस्के
वेसुदारुणं ग्रीष्मे महानदीस्नानां मध्यगोनात वेदसां वर्षासु जलधा
राभिर्भिन्नमासिक्त मूर्धज: शिशिरे च वसंविग्नस्तं कंटकितां तनुं वि भक्त
भ्रत्सततं कालेन पतत्स्त्युत्स्ययमी ॥ आत्मन्यवरीतं चक्रे परां प्राप्य सनि
र्वृतिं सदा फलानि विभ्रत्सु संडछाये पुरा विवु॥ निर्मलेषु सततं बध्वा
प्रीतं परामीयं ततः फलानुसंधाने वृष्येनोत्पादितं ॥ भ्रांताप्येवं स्वयं यहं
दृष्टस्ते तमन्वहं तेन संको वहीनस्यात् भ्रष्टं पुपगतेन्वहं तदानानुगतो
रांक्षिवदधेतस्य ततः विमुक्तेः कन्यामन्वाने: समाद्यात्मन: पदात

नयायशांतेवेकेनस्वामीनःपुरंदरः अप्सरसांमध्यादावांतु त्वंसमादिश
१४ त कुरुत्वंतत्तपोविघ्नंमनुष्याचरितेयुवां येनंमद्दत्ववरम्यस्वसाज्यभोक्तु
मिच्छति इतिसंदेशमासाद्यपुरस्तस्यविहरोजंचुतः गोदातटमगछामेनमुनि
र्यत्रप्रवर्तते मदंशमंगुंगंभीरवंपुभिः कलवाद्यैर्विभिः अप्सरोभिः कलंगीतंतत्र्यंती
भिर्भिःसमन्वितं उद्दंहतिपयोधराभ्यां पिनपीनपयोधरैः स्मरस्मरतुल्याभा
किंचिदाकुंचितालकं मणिकुंडलघ्रष्टांगेपुंडरीकोज्ज्वलेक्षणे तनुमध्योरसु
दृत्तोरुसु वृहत्श्रोणिसमेपदे न्यासंचारसंचंचलतरुतनूनपुरवलयानुगं दर्शयंतौ १४
गतिंकृतत्वां यां त्रिभावानुगामिनीं आनर्तयोधनेनातर्तस्वरतालल्यानुगां
दर्शयंतौ गतिं स्मृत्वा मांतिंभावानुसारिणी मदुपक्रममुत्पन्नमंदंमंदंविवर्धितं

गर्जयामासदिक्कंतनयोनृत्यमानयोः ततोगहारवेगेनस्कंभदुर्लविद्रुता
त्ति ईषदुच्छ्वसितेवेले दर्शयंतौ पयोधरौ उद्बोधयति कंदर्पमुल्लंघणागीतराव
योः कोपमुत्पादयामासमुनेरविकृतात्मनः ततःशशापकोपेनजलमुत्सृज्यपा
णिना वदरीत्वंप्रपद्येतांजाह्नवीरोधसीतितौ भावाभ्यांपरितं प्रेण्यदुःखा
रितमानसौ तं नक्षमस्वविनिम्रा भ्यांमुनिःप्रसादसमाहितः ततःप्राप्तविमु
क्षैवंकलयामासपुण्यधीः नरतागमनेमुक्तिरित्यसावुक्तवान्मुनिः मर्त्ये
पुजन्मकामन्नस्मृतिश्चातीतजन्मनो आवयोरंतिकंगत्वाबदरीभूतयोस्ततः
स्मरंश्चतुर्थंनध्यायंभवतानिःकृतिःकृता नत्नावलपणनामत्वंशापादेवं न
केवलात् घोरादपिसंसाराद्यतेमुंविमोचिते एवमुक्तोमुनिस्ताभ्याम

निप्रितिमनून्तदा पूजितस्तेसमामंत्र्यथागतमयौययौ। नेकन्येनतयेनध्यां
२५ यंजपतुर्नित्यमादरात् पुनरावृत्तिरहितमापतुस्तेपरंपदं इतिश्रीपद्मपु
राणेगीतामाहात्म्येस्तनीश्वरसंवादेचतुर्थोध्यायः ॥ छः ॥ छः ॥ छः ॥
श्रीभगवानुवाच पंचमस्याधुनादेवीमाहात्म्यंलोकविश्रुतं कथयामिसमासे
नसावधानतयाश्रृणु पिंगलोनामसंजज्ञेपुरुकुत्सपुरेद्विजः आर्यवंशकुलेजा
तोविष्कलेऽदवादिनं कुलोचितानिशास्त्राणितथावेदानविलम्ब्यसः तौ
र्यत्रिकमतिवक्रेवाद्यनृत्यादिकं ततःश्रमस्ततस्तत्रगीतिनृत्यचसाध
ने परांप्रसिद्धिमासाद्यनृपसद्मविवेशसः समानस्तेनराज्ञासौपुराभविभजा २६
सह परदारार्थ्यापाह्वल कुर्वन्नेतानन्यधीः ततउत्सिक्तगर्वोयसमनानाभिरकु
तु

शः परच्छिद्राणिवामुषेद्यावचरव्येनिरंतरं तस्यासीदरुणानामभार्या
हीनकुलोद्भवा अमंसंभोगमिच्छंति कामुकेनविहारिणी तमंतस्थंमत्वानानि
शीथिन्यांनिजालये निजघानशिरःछित्वानिरवानमहीतले विप्रोऽथितः
स्ततःप्रोगरूपत्वमयसादनं दुर्जयानकरानेभुक्ताघोरान्दीप्येनमहान् भगं न
देरेणरोगेण संपित्यकायवांतनु उपेत्यनरकान्घोरान्तेतत्रवनेभ्रुवंको क
ष्टारोनोतुकामांतासंचरंतीमितः सतः पिदारनरेवस्तीशोगघ्नोवैरमनुस्मरन्
नकपालेपयः पूर्णेनिपतंतीततः शुको अश्रुद्भावगघ्नो पिभिजच्छ्रेसवतोकके भि
पत्नीविपोजितांजाऐर्न्द कपालेनकेततः तत्रैवनिमम्नज्ञासावेत्यकरे
नरःखगः पितृलोकंप्रपेसतत्तेनीतोनोयमाष्कंकरोऽ सा कृतंदु च्छतंके
जलपूर्णे

स॰गीता॰
१६

मिस्मंतौभयभाविनौ नतोयमः समालोक्यतयोः कर्मविगर्हितं अकस्मा
देवतकृतानान्मरणेसुकृतंकृतं अनुजज्ञेततोलोकमीप्सितंगंतुमेतयोः
महापातकसंघातैरपिदुर्धर्षतेजसौ ततोविस्मयमापन्नोस्मिन्सात दुष्कृ
तैनिजं उपेत्यप्रणतोभूत्वावैवस्वतमपृच्छतां संचितंदुष्कृतं पूर्वमावाभ्यां
मयिगर्हितं लोकानभीप्सितान्दातुं कोहेतुस्तद्वदस्वनौ एकाकीनिर्नतस्ता ग
भ्यांनाह वैवस्वतोवचः आसीद्गंगातटेनाम्नाविंदुर्ब्रह्मविदुत्तमः एकाकी
निर्मलःशांतोवीतरागोविमत्सरः गीतानांपंचमध्यायमावर्तयतिस
र्वदा तेनपुण्येनपूतात्माबुध्वाब्रह्मसनातनं पापीयानपिसंसृ
त्वातनुमुत्सृष्टवानसौ उत्तमांगतिमासाद्यपुनरावृत्तिवर्जितां ॥ १६

निर्मलीकृतदेहस्यगीताभिर्भावितात्मनः तत्कपालजलंप्राप्यपुवां
जातौपवित्रितौ तदुक्षेत्रंतांपुर्वायैलोकामनोरथैपथिच्छितान गीता
नांपंचमाध्यायमाहात्म्येनपवित्रितौ एवंतौदंपतीतेनमुक्तौसम्भव
र्जितो व्योमयानंसमारुह्यजग्मतुर्वैष्णवंपदं ॥ इतिश्रीपद्मपुराणे
गीतामहात्म्येसतीश्वरसंवादेपंचमोध्यायः ॥ ईश्वरउवाच ॥ षष्ठा
ध्यायस्यमाहात्म्यंप्रवक्ष्यामिवरानने यदाकर्ण्यकृतांस्मृणांमुक्तिः
करतलेस्थिता अस्तिगोदावरीतीरेप्रतिष्ठानंपुरंमहत् पिप्पलेशा
भिधानोहंयत्रास्मिन्स्मरलोचने यत्रगोदावरीवारिशीकरैरेवरी रात२
तवेः हंसपुष्पपुत्रारूपाणि हरितियमिनांक्रम स्फुरत्यजानवतीकोश

तौअनवत

नी:
परागसुरभीकृतं ६भ्लाघ्या गोदावरीयेनयतंतेनिर्जराजना: धिक्कृता
मोषधीनाथबिंबस्यविधायिनी महाराष्ट्रवधूनांचमंजूतीर्नामुहि
नीश्वरा: स्फूर्जतिपल्लवश्राणिफुल्लपंकजशंकया यत्रलेखन्मरा
राष्ट्रकृपाणकंकणदंतुरं हरंतिध्वनयेर्हानांमनांसिवतपस्विनो अ
त्युच्चसौधशिखरेविहारवनिता:सुखं पश्यन्त्यनुदिनंयत्रक्षीयते
मृगलांछन: अत्युच्चसौधावलिभि:महामणिमरीचिभि: चुंब्यंते
मणिगंधवैदूर्यचंदनशीतलै: यस्मिन्नाप्यमानानांपातकानांस
मीरणै: गतश्रमारवेधीनेभवंतिरथवाजिन: शारीरिक्तेर्मल रा ७७
यजैरसंख्यैर्वर्द्धितनांगुणै: यस्मिन्नुपलशोषोलैलक्ष्यतेमतस्या

चल: पुंजीकृतानिदृश्यंतेयत्रमुक्ताफलानिच नगरीदेवतानांहारालताबक्षाइवसर्व
त: तत्त्वज्ञानश्रुतिर्नाम ग्रामेक्षितीवल्लभोबभवत् यस्मिनुदूतामसोपीपंति
षायमणिसन्निभै: अतिप्रतापमार्तंडमंडलीकृततेजसा नित्यमध्वर
धूमेनश्यामका:कान्यपाशविन: असाधारणहातसंपश्यंतइवलज्ज
ळया यदध्वरपुरोडाशचर्वपालालकोटैरसा: ननत्यनुसुपर्वाणप्रति नं:
छानपरंमनोक यस्यदानांबुधाराभि:प्रतापवह्निर्ज्योत्स्नयांवृंदश्रमरवृषि
मैश्चसंपुष्टाचपुष्पमयेवना: क्षणमात्रमपिक्वापिनयस्यापुरीयते:
नीतय:प्रसवंतिसम यस्मिन्नाशासमिमेदिनी वापीकूपतडागानांछिन्न
मायांतुधारेस्म हृदयस्थानिमेदिन्यानिधानाभिव्यलोकयत् पंडुरा

निःपताकाभिः प्रासादो यस्य राजते विपक्षगानरं गोधो हिमवोऽइव सानुमान् दोने
न्तैरभियज्ञैश्च प्रजानां पालनेनयः तुष्टास्त्वगैकि सख्यस्मैवरंदातुं समाययुः ततो
नरिक्षमार्गेण धुन्वानाः पक्षसंततीः मणाधेलवकाहैयावदिहंसाः समागं दोषदेन
ताः त्वरयागच्छतां ते तामन्योन्यं प्रसभाषिणां भद्राश्व भद्रमुखागच्छत्रांपुरस्ता
न्निर्ययुर्जवात् पार्श्वस्थ हंसानुचुस्तामिनुस्ताद्रुतनोजवात् कथं वेगेन निर्यां
तिभवंतः पुरस्थिताः हंसोऽहंसि तत्रैव व्रज सर्वेमिलित्वगगनव्यम्नी ... खं
निर्दुगमे प्रकाशमानं पुरस्तात् तेजः पुंजमपश्यतां ज्ञानश्रुतेर्महीभर्तुः
पुण्यमर्द्धेरिति स्फुटं निशम्येति वचः सम्यक् यात्रचरन्तां पुरस्थिताः हं
साहसितानावविज्ञाम तु वचनमुवाचकैः रैक्याभिधस्य पुण्यस्य तेजसोऽब्रह्मवा १८
... दिनः किंतुज्ञानश्रुतेरस्य राज्ञस्तीव्रतरं महः इति ...

श्रुत्वा हंसानां गिरोतान भीतिर्नृपः अतश्च सौधमासाद्य यथासुखमवस्थितः
ततः सारथिमाहूय भूपालो विस्मयान्वितः सं प्रेक्षयामहात्मानं रैक्वमानय
तामिति ततो विधाय भूपाल वचः पीयूषसुंदरं निर्जगाम महेनाम्ना सारथिः
प्रथमंपुरं यत्र वाराणसीनाम नगरी मुक्तिदायिनी यत्र विश्वेश्वरो नृणा
मुपदेष्टा जगत्पतिः ततो गतौ भिधाक्षेत्रं यत्र देवो गदाधरः उद्धर्तुमखिलां रो॰६
ल्लोकान्वसत्युष्करलोचनः ततो गोरीशंकरः पार्श्वे सेव्यतीर्थैरनेकधा यथा
यागतंवा स्वर्गंवान्य यत्र केदारप्रायदर्शनं यमालोकात्तत्क्रमस्यामुक्तास्युनरच्चरां
श्रयः महापातकनिर्मुक्ताम्मुक्ताभोगान्यथेप्सितान् ततोगोऽपुनिर्मु
नोयत्रास्ति पुरुषो मेत्तमः यस्यालोकनमात्रेण नराः स्वर्लोकगामिनः

गी॰ ततोद्वारावतीनामनगरीमुक्तिदायिनी यत्रास्तिगोमतीतीरेरुक्मिणी
२९ वल्लभोहरिः स्नात्वातुगोमतीतीर्थेपंचकृष्णान्विलोक्यच भुक्तिमुक्तिप्रद
देवंततोनिरगमत्सुधीः ततोवंतीपुरींप्राप्यभुक्तिमुक्तिप्रदायिनी यत्रो
स्ति पमाहसत्क्रीडन्महाकालेहिशंकरः अथोंकारंसमासाद्यनर्मदानर्मदात
टे भुक्तिमुक्तिप्रदातारंलब्ध्वानिरगात्ततः अथमेघंकरंनामनगरंपर्यटंन्नो
तः तत्रशार्ङ्गधरःसाक्षाद्दास्तेलक्ष्मीपतिःस्वयं ततोविष्णुगयांप्राप्यमकुं
डलीनीरसंज्ञितं तत्रस्नात्वाचपीत्वाचमुच्यतेबंधनान्नरः ततःकोल्हापुरं २९
नामगत्वाकुद्रगयांप्रति आस्तेभगवतीयत्रभुक्तिमुक्तिप्रदायिनी
विश्वेश्वरस्तन्देहणा पंचनन्दघांततःस्नात्वामहालक्ष्मींविलोक्यच

भुक्त्वाभोगान्यथाकामंमुक्तिंतुप्रतिपद्यते ततोमल्लगिरिंनामनगरंप्र
सपद्यत नंदिकेश्वरमारुह्यसोमनाथोस्तियत्रवै दृष्ट्वाचतुर्भुजंदेवंवर ६२
दानोद्यतंशिवं सोमनाथंनरामुक्त्वामेवसेवनसंशयः तुंगभद्रानदीतीरे
दृष्ट्वाहरिहरंततः युगेयुगेप्रजायस्यपतंवैसनिमंडले यंविलोक्यनराःस
र्वेरम्यंहरिहरंवपुः भुक्त्वाभोगान्यथाकाममुच्यंतेबंधनान्नराः ततःस्वामि
नमालोक्यलोकानांस्वामिनंविभुं यमलोकंनपश्यंतिनिरयंजातुचिन्नराः
स्प स्वर्गेकल्पशतंस्थित्वामुक्ताःसंसारबंधनात मुक्तिंचप्रतिपद्यंतेनात्रकार्या
विचारणा ततःश्रीसंशैलमासाद्यसिद्धगंधर्वसेवितं गिरिजावल्लभो
यत्रमल्लिनाथोविधानतः उ[illegible]तुमविलोलोकान्संसारबुद्धिमथ्यतः

कालेकालेपरंज्योतिर्यः संदर्शयतेस्वयं अवलोकयतांनृणांयमनुस्मरतामपि ॥ इत्येतिच्छंति संचस्नात्वादृष्ट्वाश्च्यमयम् ततः स्वर्गलोकेसुखभुक्त्वा
गं तुसंसारबंधनाः मुक्तिंचप्रतिपद्यंतेमानवानात्रसंशयः रामोस्तिसानुजःसाद्धं ज्ञानवाप्यांततोगतः तत्रस्नात्वाचपीत्वाचमुच्यतेनरकाद्ध्रुवं कल्पकोटिशतंभुक्त्वास्वर्गलोकेसुखंनरः मुक्तस्संसारबंधनो स्वर्ग
सुखंयातिनसंशयः ततोनिवृत्त आयातः पश्यन्भीमरथीतटे हिमुडं विठ्ठलंविष्णुं भुक्तिमुक्तिप्रदायकं यत्रगोदावरीजन्मस्थानंब्रगिरेर्महत् ॥ गौतमालयमासाद्ययत्रास्ते त्र्यंबकोहरः अरुणा

णयोर्मध्येयत्रगोदावरीनदी तत्रस्नात्वाचपीत्वाचब्रह्महत्याविलीयते असंख्यातीर्थसंपन्नंदृष्ट्वाब्रह्मगिरिंनरः मुक्तिमेवप्रपद्येत मुक्तःसंसारदुःखतः गौतम्युभयकूलस्थतीर्थान्वेषणकौतुकी ततःकाश्मीरनगरंपश्यन्नत्युत्तरेयत्र अभ्रंलिहगेहानांपंक्तयः शंखपांडुराः नजाताधूर्जटेःस्पष्टमाट्टहास मदहास
दृशाइवभांतिप्रसादमालानांसुवर्णकलशोच्छ्रिताः सुःसिंधोःपातितानीव
५ हेमपद्मानिमास्तेरुतेः यत्रप्रासादशिखरेबिंदुपत्रपताकिकाः शैवालावलयोभांतिसुःसिंधोःलतिकाइव अत्रकाश्मिरमाश्रित्यनित्यंवसतिभारती नोचेद्युगपदेवेदं कथंलिखतिवाङ्मयी विभ्रमंत्याःसरस्वत्याःश्रियंत्रंदालसाः मृणालवंचयोहंसावाहनदैनिवरंस्मी कालाविशेषांप्र

हितायत्र बाहुं बिरिंविना नराइवविराजंते हंसायातामंततः खलप स्त्रना
निहश्यंतेकरस्पर्श सुखानिच शयनानिविचित्राणियस्मिन्दानववैरिणां
उपन्यासैर्दिजातीनां यत्रवैश्रूयते स्फुटं मकोपिनिर्जरायागोयद्वाकल्लोकरंबर
४ यदीयाध्वरधूमेनव्याप्तेगगनमंडले अपिप्रक्षालितंमेघैःकालिमानंनतुंव
ति गलितायाः सुधायास्तु यत्राधरमहाविषां लांछनंछद्मनासोनं स्वा
शैहश्यतेलोहि नंविपि जन्माभ्यासवशाच्चपठंति पशवः स्वयं यत्रो
पाध्यायसांनिध्यमाश्रित्यसकलावैना: यत्रब्राह्मणपत्नीनां कपोले
पुलकेमुहुः स्पर्शानूसमीरणोमंद कंकणध्वानिपूकृतिः कुंपत्यनुदि २१
दिनं विभ्रद्भ्रमरावलिगुंजितं माणिकेश्वरनामासोयत्र शीतांशुशेखरः

वसत्यनुदिनंदेवोवरदानायदेहिनां अर्जितोऽस्पर्णेनित्रामाणिके
शउदाहृतः माणिकेश्वरइत्याख्यातदाप्रभृतियोर्थयो राज्ञाबो
न कृषिमिरदंवैदिग्जयात्तवकारिणा असोसुपूजितोयस्मामाणिकोऽर्म
रिभूतिभिः संसेव्यमानतच्छायिच्छायांचरात्कदोपरि कंडयमानमंगानी
यत्नाद्वेकमपश्यति राजापिभूपतेऽश्विकैसै सैःपचितोजर्वतु प्रण ए
म्यसारथीरेकंपंगुनामाभ्यभाषणोत कस्त्वं ब्रह्मन्किमामासिस्वछंदो
स्तिनिरंतरं किमर्थमत्र विश्रांतःकिंवाकर्तुंचिकिर्षसि इत्याकर्ण्यच
तद्वाक्यंपरमानंदनिर्भरः श्रुत्वासारथिमित्यूचे वयंपूर्णमनोरथाः
४५

श्री२२ वरं केनापि बहुना परिचर्याविधायिना भवितव्यं मनोहृतिः नानतास्याकमेवोह
हृदयस्थितमादाय रैक्वाभिप्रायमादरात् शनैर्निर्गमपद्यन्तायत्रास्ते वसुधाधि
पः ततः प्रणम्य भूपालं यथावृत्तं न्यवेदयत् बद्धांजलिपुटो हृष्टः सारथिः स्वा
मिदर्शनात् ततो निशम्य तद्वाक्यं विस्मयस्मेरलोचनः आदायाश्वतरीयुक्तां
भा पुतांश्च काटिकामपि श्रद्धालुरभवद्भूपो रैक्वसंभावनोविधौ ततोसौ तत्र
स्ते पर्यंयागीकाश्मीरमंडले तं निवेद्य पुरो राजा रैक्वत्यजितो भुवि मुक्ताहारदुकू
लानां सहस्रं च गवां नृपः नम्रायपरया नत्वा रैक्वोराजहेतुकोपह रंभूरमो २२
मकं हत्तं न्यवानीसद्गुरीश्वर गृहाण शाकटीमेतां मुक्तामश्वतरीयुतां वक्रोरे
स्त्राणि मुक्ताहाराश्च माघपेघीरिपि स्वयं इत्थमाज्ञातवान्भूपो रैक्वश्चभयमो

दयोः ततः शापभयाद्भूजानत्साद्धाबुरुहद्वयं गृहीत्वा प्रसादैनीं ब्रह्मन्नि
त्यूजिवान्द्विजं राजोवाच भगवंस्तवमाहात्म्यमेतदस्य द्भुतं कुतः प्रसन्नोन्नि
यभगवन्नेनतात्याहिततत्वतः रैक्व उवाच गीतानां षष्ठमध्यायं जपामिप्रत्य
हं नृप नैनैवतेजोराशिर्मे सुराणामपि दुस्तरः गीतानां षष्ठमाध्यायैरेकादश्यस्य
समलतः ज्ञानश्रुतिर्महीपालो मुक्तिमाप ततः सुधीः रैक्वोपि सुखमाले
भे माणिकेश्वरसंनिधौ गीतानां षष्ठमाध्यायं जपन्मोक्षप्रदायकं
मराकवेषमाकृत्य वरदानाय मागतः दिवौकसोपि निर्जग्मुः स्वैरं विस्म
यकारिताः ॥६॥ इति श्रीपद्मपुराणे गीतामहात्म्ये सतीश्वरसंवादे ष

न्यै२

२३२ षोऽध्यायः ॥ ईश्वर उवाच अथ पर्णकथयिष्यामि सतमाध्यायौरवं य
ढाकर्णीसुधापूर्णैः श्रुतिभिर्भवति कर्णयोः अस्ति पाटलिपुत्राख्यं दुर्गमुत्तुंगगोपुरं
तत्रास्ति ब्राह्मणो नाम शंकुकर्णो महार्णवः वैश्यावृत्तिं समासाद्य धधनैर्व म
र्जितवान्बहु पितॄन्न तर्पयामास पूजयामास नो सुरान् पार्थिवान्भोजयांच
यां चक्रे धनार्जनपरायणः तुरीयपाणिग्रहणमंगकार्थी महत्तरे तनजैर्बंधु मं
भिः सार्द्धं स प्रतस्थे कदाचन रजन्यां विधकल्पायां निद्रालोस्तस्य दोत्तरः दं द
शतीस्म समागत्य दद्दंशुस्तन्न कर्मान श्वेन सदृष्टमात्रो सा व्याम्य मन्त्रमणिमं नालेर
त्रौषधादिभिः क्षणेन कतिपयैरेव गतासुरभवत्ततः पिचुमंददलै रवकुंठित २३
विग्रहः तमारोप्य ततो स्कंधे स्वं नैव गृहमाययुः ततः कालेन बहुना प्रेतो जा

री तः समीरस्य पः तद्गृहसनानिवं धात्मा जन्म पूर्वमनुस्मरन् वंचयित्वा सुतानेता
न्पूरितं यदुहा ढ्रीहः आत्मानो रक्ताकोटिसंख्याकं यत्रास्ति कांपि तैर्वसु नस्तो नारा
यणबलिं श्रद्धया परयान्वितः हत त्वं वोपरे नस्य सूनवे हितमात्मनः एक
र्प दाश्व ममागत्य पीडितः सेसर्प जन्मना अभाषत मनोवृत्तं पुत्राणामग्रतः पि स्या
ता ततस्ते प्रातरुत्थाय परं विस्मयमोहिताः इतरेतरमस्थानि पश्यंतस्ते निरंकु
शाः एकस्तत्र पितात्सनहादुरूं तुमपि हवांछति अन्ये द्रविणलोभेन निहंतुं सर्प या
स्फ मुद्यताः इतरस्तु पितृस्नेहात्कुनो मोहितमानसः चिरात्हिमवौनिः स्या तूष्णी
दि चत्रोन्नितिकवलं मध्यमस्तु ततः पुत्रो वंचयित्वा सहोदरौ केनाप्यल
क्षनेतायजगामनिर्कं माकयं ततः शनैः समाहूय गृहिणीं गृहशालिनीं
ज

गी॰ ७ कुद्दालकहस्तोनिरगात्तत्रास्तेयं पन्नगःपिता तेनाविदितवृत्तेन विकृतंनिधि
२३ स्थलंततःस्थानमागत्यनंहंतुंवाल्मीकंकोपबुद्धितः भार्ययाप्रेरितेनात्र
स्वयंतेननिखन्यने निखन्यमानादस्माद्वल्मीकादहिरुत्थितः ततोगर
लगंडूषैर्निर्गतैरतिदुःसहैः दिशःकवलयंस्तत्र फणिफूत्कारमारुतैः अ
हिरुवाच ॥ कस्त्वंविमर्थमायातःकथंवाखन्यतेबिलं केनेहप्रेरितोमद दि
र्दारव्याहिममोग्रतः पुत्रउवाच पुत्रस्तेहंशिवोनाम हेमग्रहणकौतुकी
आगतोरात्रिलब्धस्यस्वप्नस्यसुविपश्चितः इत्यमाकर्ण्यपुत्रस्यगि ८
रंलोभविगर्हितां प्रवक्तुंस्पष्टमारेभेहसन्नुच्चैःफणाभृत् ॥ त्वं इहपुत्रो २३
सिमेतीर्णमात्मुमोचयबंधनात् निक्षेपाख्ययहबोत्पन्नेपन्नगंपूर्वज

न्मनः पुत्रउवाच पितःकथंतेमुक्तिस्यादित्याचक्ष्वममाग्रतः परित्यक्ता रि
ग खिलंलोकंमारान्तोहंयथानिशि पितोवाच नितीर्थानिनदानानिनतपांसि
नचाध्वराः माकुंमोचयितुंपुत्रप्रभवंतिनसर्वथा गीतानांसप्तमाध्याय
मंतरेणसुधामयं जंतोर्जन्मसुदुःखनिराकरणकारणं सप्तमाध्या
यिनंविप्रंमदीयश्राद्धवासरे भोजयेथाययाशक्त्याश्रद्धयापरयान्वितः
अन्यानपिद्विजान्विप्रवेदविद्याविशारदान् संभोजययथाशक्तिपरम
याश्रद्धयान्वितः इत्याकर्ण्यपितुर्वाक्यमुरगलत्नुपेयुषः तेसर्वेसुनवोकु
र्वन्यथाचिंतंतदाधिकं शंकुकर्णस्ततश्रीमान्ससर्जतनुमौरगीं कृत्वा
द्रव्य त्वातुपुत्रसाद्रत्नंपादिव्यंदेहमुपाददे विभज्यरत्नंयपित्रादिष्टंतनोदिसं द्रव्य

25 ख्योया ॥ तेनतेस्नानकास्सर्वेमुमुदुः साधुवृत्तयः वापीकूपतडागांश्चदेवप्रासादह
म्यकान् ॥ अन्नशालांततोकुर्वन्पुत्रोस्त्येधर्मबुद्धयः ॥ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेगी
तामाहात्म्येसतीश्वरसंवादेसप्तमोध्यायः ॥ ७ ईश्वरउवाच ॥ ८ अष्टमा
ध्यायमाहात्म्यंशृणुवक्ष्यामिपार्वती यस्यस्मरणमात्रेणपरांमुक्तिमवाप्स्य
सि। आमर्दकपुरंनामनगरंदक्षिणापथे द्विजन्माभावशर्मेतितत्रासीद्गणि
कापतिः स्वादन्मांसंपिबन्सीधुंचोरयन्साधुसंपदः रममाणःपरस्त्रीभिराखेटक
क्कुतूहली कुतूहली असौवाहयदेकदागोष्ठीयांसस्नेहसं सकदाचित्पानगो
ष्ठ्यांतालीफलसंभृतरसं निपीयकंठपूर्णंहिसोजीर्णैःपरिपीडितः मृतः
कालेनपापात्माजातःसोऽस्ताडीतरुर्महान् तस्यछायामुपाश्रित्यनिवि 25

ष्टौग्रामपिप्पलीनकौ अभूतांदंपतीकौचित्तौब्रह्मराक्षसतांगतौ श्रीदेव्युवाच किंजा
तीयौकिमात्मानौकिंवृत्तौविबुधेश्वर कर्मणाकेनवादेवब्रह्मराक्षसतांगतौ
ईश्वरउवाच वेदवेदांगतत्त्वज्ञःसर्वशास्त्रार्थकोविदः सदाचारोभवत्कश्चिद्द्वि
जोनाम्नाकुशीवलः जायाचतस्यकुमतिर्नामधेयादुरासदा सस्वभार्योमहादाना
न्यादादानोतिवैभवात् महिषीकालपुरुषहयादीननुवासरं अप्रयच्छंश्चजाति
भ्योदानलब्धोवराटिकां कालेनदंपतीस्यातोब्रह्मराक्षसरूपिणौ पर्यटंतौमही
चक्रेक्षुत्तृषाकुलविग्रहौ विश्रांतसताम्समागत्यमूलेतस्यतरोस्ततः कथमेतन्म
हदुःखमावयोरुपगच्छति कथंवाजायतेमुक्तिर्ब्रह्मराक्षसयोरितः इतिपृष्टो नि
महत्यायासब्राह्मणःसमस्तापघ्न ब्रह्मविद्योपदेशेनविनाध्यात्मविचार
णात्

विनाकर्मविनिर्हारात्कथंमुक्तौतबंधनात् महिषीकालपुरुषभार्योवाच किंतद्
२८ ब्रह्मकिमध्यात्मकिंकर्मपुरुषोत्तम एतावदुक्त्वांतत्पल्यायदध्यायमम कुर्णु
अष्टमाध्यायश्लोकार्द्धश्रवणात्ततरुस्तदा विधायतत्कालरूपंवभवोद्विज हा
सत्तमः सुघोरज्ञानविरहाद्ब्रह्मावमुक्तःपापकंचुकात् तन्माहात्म्यविनिर्मु
क्तौदंपतीतौबभवतुः किंतद्ब्रह्मकिमध्यात्म किंकर्मपुरुषोत्तम एतावदेव
मुक्त्वैवदेवान्निर्गतंतन्मुखात् ततोंतरिक्षाद्दायातंकृणत्किंकिणिकाभिर्भुषि
दिव्यदेवांगनायुक्तंचंद्रमंडलमंडितं अप्सरावदनांभोजभ्रमद्भ्रमरसंकुलं
निर्मथ्यमानदुग्धाब्धिवेलाडिंडिरपांडुरैः गंगातरंगसुभगैश्चामरैरूपशोभि २८
तं दिव्यंविमानमारूढौदंपतीजग्मतुर्दिवं अथत्वहंतमाख्यैमैनाद्विस्मयका

रकं ततोलिकेरव्रमेधावीलोकार्थमिदमादरात् ययौवाराणसींनामन
गरींमुक्तिदायिनीं आराधयितुमन्विच्छन्देवदेवंजनार्दनं सतत्रकर्तुमारे
भेतपःपरमुदारधीः अत्रांतरेजगन्नाथोदेवदेवोजनार्दनः दुग्धाब्धिक
न्ययापृष्टोसंयेउपकरपंकजं निद्रापचैविधायैवलीयतेकथ्यतामिति हा
श्रीभगवानुवाच काश्यांभागीरथीतीरेतपस्यात्निरतोद्विजः भावशर्मे
तिमेधावीमद्भक्तिःसरपूरितः पार्वत्युवाच ईहशप्रसन्नभूतोपाविंतया
मासकिंप्रभो भावशर्मेहिहरेर्भक्तःप्राप्तंकिंतःफलंपुनः ईश्वरउवाच
हा जपतीअष्टमाध्यायश्लोकार्द्धनियतेंद्रियः संतुष्टवाहंनेदर्वीतदायतप
सार्भूश्यां चिरंविचार्यन्नेवसंपन्नासदशांफलं दातुंमुकुंठितमनोस्मा

२८ प्रवर्तते प्रिये ततःप्रसादमासाद्य प्रसन्नस्यासुरद्विषः सुखमात्यंतिकं सं
प्राप्तोभावशर्मीद्विजोत्तमः केशवेननिरपायान्मुक्तिं मदीयाश्चापितामहाः
इति श्रीपद्मपुराणे गीतामहात्म्ये सतीश्वरसंवादे अष्टमोध्यायः॥ ॥
ईश्वरउवाच अतःपरंप्रवक्ष्यामिनवमाध्यायमाहृतः संश्रुणुष्वगिरिराजपुत्रि
हिमाचलकल्पके अस्तिमाहिष्मतीनामनगरीनर्मदातटे तत्रासीन्माधवोनामद्वि
म जन्मानेकशोविधीः वेदवेदांगतत्वज्ञः कलानामतिथिप्रियः अर्जयित्वाबहुधनीव
धीयेकविस्तृतधीः महांतमध्वरंकर्तुंसमारंभेकदाचन आलंभनार्थमानीतः २६
छागः पूजितविग्रहः वाचमवेहसंनुछेजगाद्विस्मयकारिकीं किमेतैर्बहुभि
र्यज्ञैर्विधिवर्द्धिहितैरपि विनश्वरफलैर्जन्मजरामरणहेतुभिः एता

वतापिमेविप्रद्वुरोयंदृश्यतामिति छागस्येवंवचोदत्वंकुतूहलपराजनाः
अभ्यंस्यविस्मयंयाताः क्रतुमंडलवासिनः ततोबद्धांजलिःपुरोद्विजातिस्ति
मितेक्षणः प्रणम्यश्रद्धधानस्तमपृच्छच्छागमादरात् ॥ द्विजउवाच ॥ किंजा
तीयः किमात्मात्वंकिंवृत्तइतितद्वद केनत्वंकर्मणाप्राप्तं छागतामितिपृच्छतः
छागः अहंपुराद्विजातीनामन्वयेचापिनिर्मले आहर्ताक्रतुसंघानांवेदविद्या
विशारदः एकदाममगेहिन्यापुत्ररोगप्रशांतये छागोपपादितंमेनेचंडिका
भक्तिनिर्भरा ततोनिहन्यमानस्यचंडिकामंडपस्थले छागस्यजननीयांतु
रशापंप्रत्तवादिनी अरेशास्त्रीयाच्चनापापमस्तुतंयादृंघास्तसि ॥ न
ताहंप्रत्यकाकेन छागोभवंद्विजोत्तम निर्व्यीर्यवानेकविधायोनिसं स्त्री

× द्विजाधमतेनत्वमजायोनिभवाप्स्यसि २

रसोन्मुखं

गीता भतयातना: नातिस्मरणमप्यस्ति पशुष्वेनिमुषेयुष: विप्रउवाच। त्वदीय
२८ जन्मशुश्रूषाकुतूहलमुखोस्ति मन:सर्वाद्धि जातीनां पुरत: कथयाद्यितं
६ छाग: कदाचिन्मर्कटोऽहं बाह्यपीतुं कर्षोक्षया क्रिडीद्रुवीक्षितोऽहं भे
नो नस्यात्वातिगृहांतरे उरामानात्मरोदनाग्निलोकयतनयानपि क्रियाय
ष्णु रान्मुखोजातस्त्यजन तेन स[illegible]: भ्रम: ततोवर्तुलकलोखंडे पुंसहेरहि
तुंरके: मामुद्दे स्वाउयांतरेरु पालेकस्याकोऽहितचंदन: ततोऽहंमूर्छितो लाव
अननस्तरक्षरंजसंतति: अतिघ्रेनानमुखकमगमंसा कधूर्मतां त २८
तोऽहमास्मन् शुनक: परिभ्रमाम्यगृहेगृहे कुक्षिंभरिरहं मार्गे त्यक्तोऽह्नि

हमा
षेनक्रोषकै: कदाचिद्दीवरांश्वासनन्नात्मवेश्ममहानसं बुभुक्षितोभक्षयि
तुंस्थालिस्थापितमोदनं ॥जिघ्रन्भूमितलं त्यक्त्वा शोकशाशनैर्भयात्
शंकमानोजननरवाणत्याश्लेषवालिहन्नपि ततःकदाचिदागत्य वीक्षितोतनुजैर्बलात्
गायपाजरयंस्याहं ताडितोलगुडादिभि: ततोभग्नकटिगात्रोबहुशोणितमुद्ध
ननिर्जगामबहिर्वेगाल्लुठ्याकुलितस्तदा अंगेषुकृमिगर्भेषुपूतिगंधेषुकाकन:त
तस्तत्प्रश्वेतायात:प्रत्यशोऽदिकलजनि कदाचित्तस्यरंतेनसमानीतोजनाकुले
विक्रयायजराक्रांतय: तयाकुल्दावलि: जायसाहारकामात्रांकर्तुमुद्यतया
त्री सकृत्॥ मोल्यनानीयसाकर्तुं तुरगं नेसमानया जगृहेतं तयाद्धारल्लीया
भिर्जरजर:गंतुंचाक्ष्मतेर्द्वि जपुत्रेणारूढ्यमानसमं ततःशनैशनैस्तीरे मग्नोऽहं कर्णो

गाढकर्दमे तत्राहं कुंकुंशितग्रीवो ह्यपतं कर्मांतरे ताड्यमानो मुहुः पुत्रैर्ल
गुडोपलपाणिभिः पुत्क्षिप्यमानो बहुधा प्राणान्मोचितवानहं ततो निश्चि
समांतत्र मतं भग्नो ह्यमाः स्मृताः आकृष्यमानं रंध्रानो व्याघ्रस्यानि न्युप्तो ग
हं ततः संप्रेत्य बहुना कालेन छागतो गतः निस्तीर्णा नरकहीनाश्चयो निरसं
पातयातनाः आश्चर्यं कथयिष्यामि पुनरन्यद्द्विजोत्तम द्विज उवाच किमनेन
न महायाग दुःखजातेन निस्तर्जः शः यथा त्वं जसामह्य सुखमाप्तं ति किं
भवेत् छाग उवाच आश्चर्यं कथयिष्यामि पुनरन्यद्द्विजोत्तम स्वेच्छया प्र २९ ३१
छमानस्य न वास्ति यदि कौतुकं अस्ति नाम्ना कुरुक्षेत्रे नगरं मोक्षदा
यकं सूर्यवंशोद्भवस्तत्र चंद्रशर्मा महीपतिः सूर्योपरागसमये श्रद्धा

श्रमपरया युतः दानं सकालपुरुषं दातुं समुपचक्रमे समाहूय द्विजं मानवे वेद
वेदांगपारगं स्नातं पुण्योदकैः पूर्वं यथोक्तं सार्थपुरोधसं अथोद्धं कालपुरुषावा
च मन्त्रेदसंनिभं अन्येनैव प्रगृहीतोसौ त्रीं तेर्विधिकेन सूर्योपरागसमये कु जिकथंचन-
रुक्षेत्राभिख्ये दानं च कालपुरुषं विधिवत्स कथंचन इत्थमाकर्ण्य तद्वाक्यं जि
ज्ञात्वापि निश्चितं सर्वमेतत्पातककारणं प्रवर्तितकथं कांक्षे चान्ते भायया द्वि
या इत्थमाकर्ण्य तद्वाक्यं जगद्विस्मयकारकं किमनेन महामंदभसेनेसवद
द्विजः द्विज उवाच एवं विधेन दानेन पातकोग्राचनारिधिं जानामि विस्तरि
तुं सम्यगुपायमहमेव च ततः स्नात्वा महीपालः परिधाय च वाससी शुचिः प्र
सन्नहृदयो सितमाल्यानुलेपनः अवलंब्य करांभोजं पार्श्वयं तं पुरोधसः

समाययोस्सेव्यमानस्सतत्कालोचितैर्द्रुमैः समागत्य च भूपाल प्रादात्तत्काल
पूरुषं यथोचितेन विधिना तस्मै स तथा द्विजन्मना निर्दिष्टकालपुरुषद्रव्यं नंचयोपिकः
निर्दयोद्भयः पापाधनमानिर्ययौ कश्चिच्चांडालो रक्तलोचनः किंच प्राप्ति त
फलस्य परनिंदारसोत्सव निंदाचंडालकावेद्द दाराः पार्श्वमागतौ द्विजन्मनः
एतच्चांडालयुगुलं निर्गत्यारुणलोचनं ततस्तच्चरितं तस्य के प्रत्यक्षं गतौ द्विज
न्मनः गीतायां नवमाध्यायं जपन्नेवद्दिरक्षितः कंपमानौ द्विजो कश्चित
क्षिप्रपतितं प्रतौ अंतर्निबुलितगोविंदः कंपमानइवांबुधिः मरुत्प्राहो
प लेनैव द्विजन्मानं पराश्रियं ततो भक्त्या सरोद्भूतैवष्कुवपरिपीडितं पल ३०
यमानं चंडालयुगलं निःफलोद्यमं तन्निश्च कामवेगेन द्विजातेः पार्श्व

वर्तियत॥ शरीरे वर्तमानेपि परनिंदामहोत्सवे इ कथं कलितवृत्तांतं प्रत्यक्षं क्षिति
वल्लभः पर्यपृच्छद्विजन्मानं विस्मयस्मेरलोचनः कथमापदियं घोरा निस्तीर्णा म
हतीत्वया कं मंत्रं जपता विप्र कं वा संस्मरतासुरं कः पुनात्काप्ययोषित्तु कथमेताबुप
स्थितौ कथं च शांतिमापन्नावेतदुदीरय मे द्विज। द्विजः चांडालमूर्तिमासाद्य मू
र्तिं किल्बिषमुल्वणं। ये चित्तभुर्जितमयौ निंदाद्वयमेतदेव विभो गीतायां नवमो माध्यायं हि
यं जपामि प्रसहं न च निस्तीर्णाश्चापदस्तेन हासुरग्राणापसंभवाः अभ्यस्यनव
माध्यायं राजा तस्माद्द्विजन्मनः ताबुभावपि कैलाशं भाते परां निवृत्तिमुत्तमं ॥
इतिश्रीपद्मपुराणे गीतामाहात्म्ये सतीश्वरसंवादे नवमोध्यायः॥ ॥
श्रीदेव्युवाच। सर्वज्ञ सर्ववित्तैर्न्ययस्यैः सर्वेश्च रथिसंपते धन्यास्मि शिवमा
यमज्ञ माला मयास्मृतं। तन्माहात्म्यमिदं सर्वं त्वमवेत्सि महीपते। गीतानां नवमाध्याय×प

वत्स

येनदृष्टमानेन त्वया निरूपितमिदं पुण्यं नवमाध्यायवैभवं अनेनविस्मयस्त्वा
दुकथानंदमयं मधु श्रवणं वसाममदेवेशानत्वमिन्नतुत्रायते आकर्ण्यश्रवणोत्कर्षवर्षि र्य
ते दृष्टसदृध्वज असीममक्षिमांबोधेर्गीताथाः क्षीतजीवतं तत्रापिदश
माध्यायं ध्यानं मुनयोजगुः तमुद्दिश्य महाध्यायमासि धैर्यकथानकं ईश्वरः ॥
शृणु सुश्रोणि निश्रेणी स्वर्गदुर्गस्य दुर्लभा सभाग्यवप्रक्षायाना पावनीं परमां कथां
आसीत्काशीपुरे विप्रः पुण्यकीर्तिपरायणः प्रशान्तचेता निर्मुक्तोऽहंसर्वकर्मपरा
ङ्मुखः निर्वृत्तिनिरतो नित्यं संयतेन्द्रियतत्परतया। धीरधीरईशस्थाता तानंदी
वृमयिमात्क्रिर्मान् निस्तीर्य निगमांबोधिं सर्वथा तत्त्वार्थकोविदः तस्याध्यान 32
यं परनाधीनवे तंप्रतिगच्छति अंतरे निसनि मग्न मन सम्मत चक्षुषः।

करावलंबं जैरनोधावन्धावन्दशाम्बरं कश्चनचमत्कारकारकं क्षिमनामुनिः आ
यांतः कल्पनाजालं परमानंदमेदुरां दृष्टमासाद्य निद्राणकरणोयमवस्थितः
उपाध्यायोविश्याकाहीविश्यात्कोहारदेहकीं आरोस्मनिशितिनिःशंकंतमा
लव्यक्षणः क्षणं मानयतु दुर्गीरीतिः प्रणम्यपदपंकजं अनेनविधिनाकेनविहि
तं ५ तत्त्वदर्शनं। तत्कस्तं तदृष्टं किमने। वनमहात्मना दत्ते प्रतिपदं दैवो यस्यहस्ता
वलंबनं। अयं न लभते गंतुं कस्मात्स्मात्पुण्यहूतिः यदृच्छया यदा काशीसीमामु
ल्लंघ्य गच्छति। न पश्यति तदा सर्वा पापैर्भवस्थानपि पीडितः अत्र हेतुमहं ज्ञातुमि
च्छामि तवस्मापितं अनुग्रहो होऽस्मि वेदतुं युक्तं चेत्तदुदीरय इत्थं गिरिः
प्रश्नं समाकर्ण्याहं सुविवान्। कश्चिद्दासन्नकेलासपार्श्वे पुंनागकानने

गीता रणत्वेवरसुश्रोणिपूर्णिमास्तवकांतरे कालकंठकुलानंदकोलाहलितदिगंतरे ग
३२ रुन्मतादिरासूहसमूहस्वरसंकुले भ्रमद्वायुचक्रयंत्रे प्रोद्धूसांद्रसंतरे प्रब
द्धसारिणीप्रातःकदलीकंदलालसे कस्तूरीहरिणीपोतकिंनरस्वैरमोहिते
रोमंथमंथरापांगे क्वापि क्वापि निषेवते। उद्धंसकीरशुकपांडित्यकुर्वाणैःसंकु
लैःशुकैःनीहारशिखध्वनीरेखसमीरणविलोडिते माधवीपुष्पनिर्यासरसीभक्षि
वमभ्रवृते।। उन्मिलन्निवलीपुष्पपुंजकासारनिर्झरे प्रोत्फुल्लबकुलांदोल
मदमंथरघूर्णिते। सोमोद्भूतपीयूषप्रक्षाय्यतेक्षितिमंडले अध्यास्यवेद श्रीः
कामेकाहंसेक्षणमवस्थिते उद्दंडशाखिवंशघनस्फुटसंदष्टघोतरे। ३२
प्रकंपिताचलच्छाये वर्वरे उत्समीरणः। पश्चाद्भूतमरुचोवाखि नि

षेवितदरीतटः।। अथानंतरतः कस्यपक्षीगमनमद्भुतं।। ारदोनीर
दच्छायकल्पां नामियोगीश्वरः।। तमसामिवसंघातः पुंजीभूतइवपर्वतः पक्षं२
श्रीं ।। अवष्टभ्य क्षितिं पक्षौ पक्षीमां प्रणनाम सः।। आनीतपक्षनमम्लानमसौम
त्पादयोर्न्यधात्।। अथासौ स्पष्टया वाचा पक्षी तोयमुदीरयत्।। जयदेवचिदा
नंदसुधासिंधो जगत्पते।। सदसद्भाववतां भंगप्रगल्भानंतवैभव।। अद्वैत
वासनासक्त मायावर्जित।। कृतेंद्रियपराधीन समाप्तिप्राप्तविग्रहि
ह।। निरुपाधिचिन्निर्मुक्ते निराकारनिरामय।। निःसीमनिरहंकार निरावरण
निर्गुण।। संप्राप्य प्रवीणचरणांबुज।। भीमभालमहाव्या
ल धमनोभव।। कुमारभिन्नदैत्येंद्र गंगधृत महाविभो।।

म पि

पीतामहः। त्रिपुराप्रमं सभाद्धस्मिंहूरो ब्रलमाध्लिजीं कारवा मिची कुत्संभते जो वरकुं कु

३३ ममर्वितं। नमः प्रमाणदूराय नमः प्रमाणरूपिणे। नमश्चेतन्यनाथाय न

मस्त्रैलोक्यरूपिणे। वंदे तेव पदांभोजद्योगप्रसरवुर्विलं। अपार

नवपापाब्धिपारावतरपोहुप वाचस्यामिति प स्तो त्रेभवतो

न प्रकाप्यते सहस्त्रवदनस्यापि कर्णादुस्याप वीपातु

रि। त्वहूर्पनेन हादेय कोहमल्पमतिः स्तव गः स्तोत्रमेतत्स श्रीः ३३

ना कण्य कुलं तेन ५ पतत्त्रिणा। २ नवमे चमहको। सिकुत

स्यासाविहंगम। हंसनसहद्र८ कायो कर्णौः को केन संनिभः।

मवो२

च्य

प्रयोजनं समुद्दिश्य प्राप्तोऽसि हतदुश्च्यूतां इति पप्रच्छ मापरं श्र श्रयानन

धरः। देवेश पूर्जटे विहूमोममरालं स्वयंभुवः कर्मणायेन कार्येण जात

जगाद्ब्रह्मरूपाया वाग्पती वाक्यविदांवरः। देवेश पूर्जटे विहूमाम

न

रालस्वयंभुवः। कर्मणायेन कार्येण जातमामाधुनिकं विभो। य

दाकर्णाय सर्वज्ञ पश्यन्त्यादित्य दुष्यते। मानसान्सरसः पृथ्विं यातः प्रा

मोस्मि शंकर। सोऽस्मनगरद्वारे सरसि स्फुरदंबुजे। वीलेदुरव

मर उधवलामणालकवलानिह आदाय लब्धु सोहि सानिरगा

दु गहनं हुते। विहाय सस्ततस्तस्मादकस्मात्पातितं भुवि।।

गी॰म॰ अथमोहपरीतात्मा सर्वथा विकलेंद्रियः। पवमानवपुर्भीतः क्लिष्टःशी
३४ तैःसमीरणैः। प्रबुद्धः पतने हेतुमपश्यन्नात्मनस्तदा। अहो किमेतदाप
न्नेयद्यपातः कथं मम। कालिमायेन कालेस्मिन्पक्षपांडरकर्बुरः। ये २
अस्महं विस्मयाविष्टो यावत्कुर्वे विचारणां। तावदंबुरुहाहूँणी। मित्रो
षमहमीदृशी। उत्तिष्ठ हंसव॰ वक्ष्यामि कारणं तापकादृर्जयोः अयोत्थि
अथोत्थाय समागत्य मया मध्ये सरोवरं। दृष्टा राजीविनी रम्यां राजी
वैः पंचभिर्युता। कारणं प्रष्टुमारब्धं कामस्य पतनस्य मे। अथत
च्चैघनश्यामाः स्वर्णावर्णांबरावृतान्। (कुरुषान्युतानिःषट्। नत्वाप्रदक्षि) ३४

चतुर्भुजान्नादारीं शंखचक्रपद्मगदाद्यायुधान्। किरीटहारकेयूरकुंडलघु
लिविचित्रितान्। अद्राक्षमंतरिक्षस्थान्पुरुषानयुतानिषट्। नत्वाप्रदक्षिणी
कृत्य पंचपद्मांसरोजिनीं। विमानमथ समारुह्य ते सर्वे त्रिदिवं ययुः। विधि
वचावमनघां तां प्रणम्य सरोजिनीं। आत्मीयपातमारभ्य पृष्टं तदखिलं
मया।। पद्मिन्युवाच। कलहंस गतोसि त्वं मां विलंघ्य विहायसा। तेनपा
पेन जातेन पतितोसि महीतले। तेनैव कालिमा काये तावकीये विजृं
भते। भवंतं पतितं वीक्ष्य कृपापूर्णेन चेतसा। मध्यमेमुनाब्जेन वदं
त्याजपसौरभं। आघ्राय पद्मदंष्टिसहस्राणि दिवं ययुः। एतेयभ

गी॰म॰ वनादस्तानीकोत्यल्कसमन्विषः। सर्वेतेसहमेतीते जन्मन्यासन्नतोसुताः।
३५ अस्यैवसरसस्तीरेतेपुस्तेपरमंतपः। कदाचित्कामिनीकाचिद्विचित्रपकस्तबक
स्तनी। चलापांगकलाकांततरंगितरसालया। नासामुक्ताफलज्योत्स्नाचुं
बितादंतदीधितिः। वीणांविन्यस्यकुचयोर्वनेस्मिन्मधुरंजगौ। गायंत्याः
स्वरमाकर्ण्यब्राह्मणाहरिणाइव। तामागत्यचतेसर्वेसममेवव्यलोकयन्।
ममयाहष्टाममैवेयमित्यूचुस्तेपरस्परं। मुष्टामुष्टिस्ततस्तेषांभ्रातृणा ॥श्री॥
मत्रवत्गुणः। अन्योन्यमुष्टिनिष्पिष्टवक्षसस्त्यक्तजीविताः। तेषुं ३५
न्यो न्यानिरयान्घोरान्बुभुजुः शरभौभुवि। तदातेभ्यापराजगुर्दंध्या

व न्वेनवद्दिना। ततोमांतंगनामेत्यपथिपांथानघातयन्। वनेविषोदकंपीला
तेपयुर्यममंदिरं। वैरवरोष्ट्रवृकमार्जारस्जन्मान्यासाद्यचक्रमात्। ततोम
धुव्रताजातावर्तेतेत्रसरोवरे। अद्यमेगंधमाघ्रायप्रापुस्तेवैस्तवंपदं।
शृणुपक्षींद्रवक्ष्याम्ययेनमप्यास्तिवैभवं। एतास्माज्जन्मनःपूर्वंतृतीये
जन्मनिस्थिता। जवदनानामद्विजानामस्मिकन्यका। पातिव्रत्यैक
नीरतागुरुशुश्रूषणेरता। कदाचित्सारिकामेकांपठंतीसात्मवि
तमा। सारिकाभवपायोतिपत्याशप्तास्मिकुप्यता। प्रेत्यसारिकाभा
साद्यपातिव्रत्यप्रसादतः। मुनीनामेवसदनेकन्याकाचित्तपोषमा।

गी॰मा॰ गीतायादशमाध्यायं विभूतिमितिविश्रुतं। प्रातःपठतिविप्रोसौ अभ्यायं
३८ तमघापहं। कालेनसारिकादेहम् हित्वाविहंगमं। दशमाध्यायमाहात्म्या
द्दिव्यं पुराचाम्हिदिवि। पद्मावतीतिविख्यातापद्मायादयितासखी। क
दाचनमयायांत्या विमानेनविहायसा। एतत्सरोवरेरम्याविलोक्य विमलांबु
जं। अवतीर्यजलक्रीडायावदारभ्यतेमया। दुर्वासास्तावदायातोविवस्त्रात
नवीक्षिता। तद्दृष्ट्वात्यक्तनीरूपं धृतमेतन्मयास्वयं। पक्षाप्पपत्रद्वयं चे
वक्षयं हस्तद्वयेनच। मुखेनपद्ममेकंच इतिपद्मांबुजाह्वयं। दृष्टुतेनमु ३८
निद्रुणा कोपाज्ज्वालितचक्षुषा। अनेनैवस्वरूपेण तिष्ठपापेरतंसमाः

इतिशापंसमुत्सृज्यनेनरांतर्दधेक्षणात्। विभूत्यध्यायमाहात्म्याद्दाणीमेन
विलीयते। मद्विलुंचनमात्रेणपतितोसिमहीतले। अद्यशापविनिर्मुक्ति
र्भविष्यतिखगोत्तम। निशामयमयागीयमानमध्यायमुत्तमं। अस्याकर्ण
नमात्रेणत्वमद्यैवविमोक्षसे। इत्यसौदशमाध्यायंपपाठ भ्रष्ट[illegible]भि क्ष्णाया
त। तमाकर्ण्यतयादत्तमादायचसरोरुहं। मयासमर्पितं तुभ्यं पीनन्या रु
जहौ दत्तमुत्तमं। इत्युक्त्वासखि[illegible]देहं तदद्भुतमिवाभवत्। भृंगिरिटिरुवाच।
पुरातनभवकोयं ब्रह्महंसोभवत्कथं। नवागतः कुतोहेतोः रुत्तरर्जे त
वरोत्तनु ।। इतिभृंगिरिटेर्वाक्यमाकर्ण्य हरिहंतराध्रुवं ।। ।।

गीता० द्विजो वेश्मनि पूर्वस्मिन्जन्मन्यस्मे प्यजायत। सुतपा इति विख्यातो ब्रह्मचा
३७ रीजितेंद्रियः॥ वसन्गुरुकुले ब्रह्मवेदाध्ययनमन्वहं। गुरुशुश्रूषणे सन्य
ग्विदधाति सभक्तितः॥ शयानस्य गुरोः शय्यां निद्रितः स्वपदास्पृशत्। तेन पा
पेन तिर्यक्त्वमयं स्वर्गे प्युपलब्धवान्। पद्मयोनिमरालानामध्येजातिस्मरो
द्विजः। अस्मिन्नन्मन्युमुष्येह पुरे स्मिंलोकनाविधि। गीतायादशमाध्यायं
समुल्लसति सर्वदा। गीतानां दशमाध्यायं नलिन्या कथितं तव॥ आकर्ण्य
ण्यां विहगो लेभे ब्रह्मज्ञानमनुत्तमं। सो यं च प्रकुले गीता दशमाध्या ३७
यवैभवात्। जन्माभ्यासवशादस्य शिशोरपि मुखात् बुजात्॥

गीतायादशमाध्यायं समुल्लसति सर्वदा। तदर्थपरिणामेन सर्वभूतेषु वस्थि
तं। शंखचक्रमयं देवमयं पश्यति सर्वदा। यस्मिन्यस्मिन्यतो वा स्य दृष्टिः स्नि
ग्धा शरीरिणः। स समुक्तो भवेत्तद्वा सुरापो ब्रह्मघातकः॥ तद्विज्ञायमया वि
प्र १ परमात्मस्वरूपिणा। इदं न स्वरमानीतो मुक्तिक्षेत्रं स्वभावतः। अत्र
त्यानां मनुष्याणां मुक्तिः करतले स्थिता। तेनास्य दृष्टिपातेन विशेषो नाहि
जायते। नददाति विहंगलुमस्य स्तोत्रपुरस्कृतं। दशमाध्यायमाहात्म्या
द्रात्मज्ञानं सुदुर्लभं। लब्धमेतेन मुनिना द जीवन्मुक्तो ह्ययं ततः॥ तेनास्य
पेक्षतो हस्तं ददामि प्रधिगच्छतः। दशमाध्यायमाहात्म्यं सोयं भूरि
रिदं महान्। इति भगीरथे नुग्रे कथितं तत्कथानकं। तदेवमत्र कथि

गीताम ...नं सर्वपापप्रणाशनं। यस्य श्रवणमात्रेण सर्वाश्चर्यफलं भवेत्॥ श्रीः॥
३८ इति श्रीपद्मपुराणे गीतामाहात्म्ये सतीश्वरसंवादे दशमोध्यायः॥ ५
श्रीदेव्युवाच। इतिहासोयमीशान श्रेयसां साधनं परं। आकर्ण्य करुणापू
र्णमिमं कांक्षा प्रवर्तते। एकादशस्य माहात्म्यमध्यायकथनाश्रयं। व्याकर्ण
यविरूपाशवकृष्णांप्रथमं विभो। ईश्वरः। आवर्णय कथां कांते गीतावर्ण पा
नसंश्रयां। विश्वरूपाभिधानस्य माहात्म्यमपि पावनं। अध्यायस्य
विशालाक्षि वक्तुं यातं न शक्यते। सहस्राणि कथा संति तत्रैकाकथ्यते ३८
कथा। प्रणीता यास्त्वतेन धामे घंकरदृनिभुतं। नगरं गरिमाधारं तुंग
प्राकारतोरणं। विशालाश्रमशालासु स्वर्णस्तंभविभूषितं॥ ॥

श्रीमद्भिः शुचिभिः शांतैः सदाचारैर्युतैर्द्विजैः। अधिष्ठितं जनैश्चारु शृंगार-
कमनोहरं। कीर्तिस्तंभस्फुरत्स्वर्णशत वेश्म सुशोभितं। पताकाकिंकिणी
क्वाणकंदंबकाकिलस्वरं वेदाध्ययननिर्घोषवाचालितदिगंतरं रूपसंघोष
संकीर्ण दिशाक्षव्योममंदिरं। पताकापल्लवोद्भूतवातनिर्जितविग्रहं। राजमार्ग
वरद्वारनारीमंजीरसंजितैः वल्लकीवेणुकेगहतै जीत्यवाजीद्रहेषितैः॥ भीषमा पि
णाभिवाभीष्टणंदिक्यालकानां पुरेसमं। आस्ते जगत्पतिर्यत्र शार्ङ्गपाणिर्वि
राजितः। मूर्तिमत्परमं ब्रह्म जगल्लोचनजीवितं। लक्ष्मीनयनराजीवपूजि
ताकारगौरवं। त्रिविक्रमवपुर्मेघश्याकोमलद्युतिः। श्रीवत्सवक्षो
राजीषवनमालाविभूषितः। अनेकभूषणोपेतः सन्नद्ध इव वारिधिः। पा

गीता० तडित्वोदामिनीदामसांद्रमेघसमद्युतिः तस्यास्ते मुकुटे साक्षा छाउ. पाणिः
३४ परःपुमान्। तंदृष्ट्वामुच्यतेजंतुर्जन्मसंसारबंधनात्। यस्मिन्पुरेमहीजी
र्थेविघतेमेघकोंछने। पुत्रस्नात्वानरोनित्यं प्राप्यते वैष्णवं पदं। तत्रवीक्ष्य
जगंन्नाथंनरसिंहंजनार्दनं। सप्तजन्मकृताद्घोरान्मुच्यतेबंधनान्नरः॥१मे
खैलाख्यांगणाधीशांविलोक्यव्रतयानरः। सानिस्तरातिदुःखानिदुस्तरा
ण्युपिसर्वदा। ब्रह्मचर्यपरोदांतोनिर्ममोनिरहंकृतिः। तस्मिन्मेघंक
रेक्षेश्चिद्भूद्ब्राह्मणसत्तमः सुनंदइतिविख्यातोवेदशास्त्रविशारदः
गी० वशीकृतेंद्रियग्रामोवासुदेवपरायणः। देवस्यशार्ङ्गिणःपार्श्वेगी
ताध्यायमिमंपठन्। एकादशंपठत्येवविश्वरूपप्रदर्शनं। अस्याभ्यासप्रभा

वेनब्रह्मज्ञानमवापसः। परमानंदसंदोहश्लाघ्यसंवित्समाधिना प्रत्यक्षुरेविंदु
गी० यदात्मनिब्रह्मकांस्थितिमीयुषः सततंदृश्यतेतेनजीवन्मुक्तेनयोगिना एकदासम
हायोगीश्सिंहराशिगतेगुरौ। गोदावरीतीर्थयात्रांसगंतुमुपचक्रमे सस्ना
त्वामेखलातीर्थेनत्वादेवंत्रिविक्रमं। प्रतस्थेगोतमीतीरंसहायैर्नास्तिकैर्वृतः प्रसंमे
क्रिसमागत्यविरजंतीर्थमुत्तमं। नाभिमारभ्यतीर्थेषुसमाराध्यैवदेवता॥ मङ्ग
गी० लंजगद्गुरुतिकमक्षांसमलोकयत्। तांसंपूज्यमहामायांसर्वकामफलप्रदां
धारातीर्थेनरःस्नात्वाकपिलासंगमेततः। अष्टतीर्थमसौस्नात्वाविधायापि
तत्तर्पणंकुमारीशंशिवंनात्वाकपिलोद्धारमाययौ। तत्रमज्जन्विनिर्धूतपा
रजन्मांतरनिष्कृतिः। संपूज्यनत्वास्तुत्वाचसंद्दश्यमधुसूदनं॥ उपित्वात

ततोरात्रिमगात्यातःसहद्विजैः। नरसिंहवनेतत्रतीर्थेरामस्यदीर्घिका प्रह्लाद
पूजितःसाक्षादास्तेतत्र हरिकेसरी तंदृष्ट्वादेवदेवेशंपूजयित्वातुभक्तितः
तत्रतंदिवसंनीत्वासययावंबिकापुरं। अत्रयहायक्षकानामंबिकायत्रतिष्ठति
पूरयित्वामनुष्याणांवांछितान्यखिलान्यपि। पूजयित्वांबिकांभक्त्यापुष्पगंधानु
लेपनैः॥३३ पहारैश्चविविधैः स्तोत्रैःप्रणामनैरपि विप्रस्तस्मात्पुरात्यातःकर्क
दस्थाभिधंपुरं। यत्रास्तेपरमाशक्तिर्महालक्ष्मीर्महाद्युतिः। तामवेक्ष्यसुधाम्नि
तुर्भास्करद्युतिमंडलं संसारतापविच्छेदपन्नपीयूषवाहिनी। योगिराजहृदं
भोजराजहंसनिषेवितं। अनाहतमहानादमयीमंडूयरूपिणीं। महालक्ष्मीं ४०
भगवतीं वांछितार्थप्रदायिनीं। आराध्यभक्तिभावेनचैवससमुनीश्वरः

× तंबभाषेग्रामपालमायुष्मानसिसर्वशः॥५

विहारमंडपंप्राप्यपुरंमित्रैःसमंद्विजः॥ पुरेतत्रप्रतिपदंवासस्थानमयाचयत्। न
लेभेवसतिंस्थातुंगेहेकस्मिन्नपिद्विजः॥ दर्शितंग्रामपाकेनविशाकंवाससमंदि
रं। प्रविश्यवसतिंचक्रेब्राह्मणःसंगिभिःसह। ततःप्रभातेविमलेसुनंदोसौद्विजो
त्तमः॥ बहिरालोकयांचक्रेवासगेहान्निजंवपुः॥ नाघ्रागानखिलान्प्राप्तान्यत्रका
पियदृच्छया। गम्यमानःसमायांतंग्रामपाकंददर्शसः॥ भागधेयवतांपुंसांपुण्यं
पुण्यवतामसि। प्रभावोविद्यतेविप्रकोपिलोकोत्तरस्त्वयि। कृपयातातःसहाया
स्तेकथंतत्वदनाहृद्वि॥ तत्पश्यमुनिशार्दूल कथयामितवाग्रतः॥ किंतुनान्यं
त्वयातुल्यंपश्यन्निहतपस्विनं। कंचनासिमहामंत्रंकांविद्यामवलंबसे
कस्यदेवस्यकारुण्यात्त्वल्लोकोत्तरावपि। तत्कारुण्यवशात्तिष्ठयोने
स्मिन्नन्वात्मनोत्तमा। शुश्रूषामखिलामेवभगवंस्तेकरोम्यहं॥ ॥१॥

गी॰मा॰ इति संचरयामास तस्मिन्नाश्रमे मुनीश्वरं परिचर्यां तस्यासौ भक्त्यानेकदिवानिशं द्वि
जेषु प्रयातेषु सहसा सुसमेयिवान् प्रातरागत्य तस्याग्रे रुरोद भृशदुःखितः अथ
४॰ मे भाग्यहीनस्य गुणवान्भक्तिमान्सुतः ऊर्ज्वल्यमानं दुपात्सक्षितो निशि रक्षसा
इत्येवं रक्षके नोक्ते तं पप्रच्छ स संयमी क्वास्ति स रक्षस्तापुत्रो भक्षितस्तत्कथं च न ग्राम
पाल उवाच वर्त्तते नगरे घोरः पुरुषादो निशाचरः सखादति नमानूयानान्नित्यं नग
रगोचरान् ससर्वैर्नागरैस्तत्र प्रापिताः पुरुषाः पुरा पौरानुः रक्ष राक्षस नः सर्वा
न्नग्रासं ते कल्पयामेह पथिकान्निशि निद्रितान्निर्वतान्भुंक्ष्व राक्षस एतस्मिन्नर
दूने पांथान्ग्रामपालैः प्रवेशयन् आहारं कल्पयांचक्रे आत्मीयप्राणगुप्तये भवान्न ४॰
णे॰ सौग्रहे मुषित्वैकस्त्वेः संगिभिः सह तेग्रस्तां किलवैनिकैः मुक्तोसित्वं द्विजोत्तम प्र

भावं भवन्तो वेत्ति भवानेव द्विजोत्तम ॥ मदीयतनयस्यापि स्थित्रमेकमुपागतं ॥ अजानता
मयासोपि तनयस्य प्रियः सखा ॥ अन्यैः पांथजनैः सार्धं तस्मिन्नो हे प्रवेशितः ॥ श्रुत्वा तत्र प्र
विष्टं तं निशीथे तनयो मम ॥ तमानेतुं गतः सोपि भक्षितस्तेन रक्षसा ॥ दुःखितो सो
पाप्य । तः प्रोक्तो सोपि पिशिताशनः ॥ ममापि दुष्टो पुत्रोसौ नेभवतानिशि भक्षितः ॥ भवज्ञ
द्वरान्निर्मुक्तः सुतोसौ येन जीवति । अस्ति चैव मुपायो हि ब्रूहि मे त्वं निशाचर । राक्षस उवा
च । अंतः प्रविष्टः तत्पुत्रमज्ञात्वाहमभक्षयं । आजन्मभक्षितैः पांथैः साद्धितो सौ सुतस्तव ।
तथा जीवति मे कुक्षौ यथा भवति रक्षितः । तथा विहितमप्यत्र दैवेन परमेष्ठि
ना । गीतैकादशमाध्यायं यः पठत्यनिशं द्विजः । तस्य प्रभावेन मे मुक्तिर्भवता
नां पुनरुद्भवं । ग्रामपाल उवाच । कथमेकादशाध्यायस्मामर्थ्यमीदृशवाद्भुतं ।
इति पृष्टो मया विप्र सर्वं मा वै निशाचरः ॥ राक्षस उवाच ॥ पुरा गृध्रेणा

नापिनभोमार्गेणगच्छता अस्थिखंडं चंचुदंडात्पातितं क्वापि वाहिणि। तत्क्ष
णाद्रायमागत्य कोपि ज्ञानी मुनीश्वरः। महातीर्थमिति ज्ञात्वा विदधेपि तत
र्पणं। तमब्रवीरजनाः सर्वे तीर्थमेतत्कथं वद मुनीश्वरः। जपत्येकादशाध्यायं
नियतं विजितेंद्रियः। कृत्वान्नाम विप्रोसौ चौरैर्व्यापादितः पथि। तस्या
स्थिशकलं गृध्रवदनात्पतितं तत्र के। तेन तीर्थमितं विप्रजातं पातकनाशनं
ततः स्नेमानवाः सर्वे सस्नुस्तत्र नैके शये। निःकल्मषास्तथा चैवं प्रापुस्ते
परमं पदं। एकादशस्य सामर्थ्यादध्यायस्य भविष्यति। मम। मा पि नुकेः
पंथानां पुनरुत्थानमद्भुतं। यो मया नु पुरा शीर्णो ब्राह्मणो त्रैव निष्ठति। ५२
चं. स एवैकादशाध्यायं जपेनैव निरंतरं। स तेनाध्यायमंत्रेण शीतवारा
भिमंत्रितं। विधाय पारिविप्रेंद्रु क्षिपे चाद्य ममोपरि। विप्र उवाच।।
तनामेशापनिर्मुक्तिर्भविष्यति न संशयः। इति तेनास्मि संदिष्टः समायातस्त्वदंतिकं।।

राक्षसः केन पापेन जातोसौ वद पूरुष। यः क्षपायां गृहे तस्मिन्नरानवा
दीति निद्रितान्। ग्रामपालः। अस्मिन्सोमपुरे कश्चि दासीद्विजः कृषी
वलः। एकदा शालिकेदार रक्षणे व्याकुलेंद्रियः। नातिदूरे समागध्रः हा
पांथमेकमभक्षयत्। तं विमोचयितुं दूराद्धावत्कोपि तावसः। भुक्त्वा
पांथं खगस्ता वनिर्गात् बक्षध्वना। स तावत्तापसः कोपात्तं बभाषे कृ
हा षीवलं। धिक्त्वां कौलिक दुष्टात्मान्कठोरमतिनिर्घृणे। कुक्षिंभरिपरि
त्राण विमुखं हतजीवितं। चौरैश्च दंष्ट्रिभिः सर्पैर्वह्निभिर्वाभिदृष्टिभिः।
गद्धराक्षि सभ्रूतैश्च वेतालादिभिरावृतान्। जनानुपेक्षते शक्तेस्त
द्दूदैस्य फलं भवेत्। न मो चयति ये विप्रं प्रभुभ्यो राक्षिभिर्हतं।। सया

तिनरकं घोरं स पुनर्जायते वृकः। निहन्यमानं विपिने गां व्याघ्रेणावीक्षि
तं। मुंच मुंचेति यो वक्ति स याति परमां गतिं। गवामर्थे हतो व्याघ्रैर्भि
ल्लैर्दुष्टैश्च राजभिः। ते प्रयान्ति पदं विष्णोर्दुःप्रापं योगिनामपि। अश्व
मेधसहस्राणि वाजपेयशतानि च। शरणागतसंत्राणकलां नार्ह
न्ति षोडशीं। दीनस्योपेक्षणं कृत्वा भीतस्य च शरीरिणः। पुण्यवा
नपि कालेन कुंभीपाकेन पच्यते। पश्यन्नपि भवान्यांथं दुष्टग्राहेण
भक्षितं। निवारणसमर्थोऽपि न चक्रे यन्निवारणं। निःकृपोसि
तिस्तस्माद्भविष्यति निशाचरः। इमं शापं मुनेः श्रुत्वा कंपमानकले ४३
वरः। प्रणम्य हालिको विप्रं बभाषे करुणं वचः। अज्ञात्वा क्षेत्ररक्षा
म्य

र्थं चिरं क्षिप्तेन चक्षुषा। न वेद्मि निकटे गावं हन्यमानं निरंतरं। तेन मेऽनुग्रहं कर्तुं कृपण
स्य त्वमर्हसि। विप्रः। यो वेत्येकादशाध्यायं जपेत्स तु दिने दिने। तेनाभिमंत्रितं वा
रि यदा शिरसि ताक्षैव। पतिष्यति तदा शापात्तव मुक्तिर्भविष्यति। इत्युक्तो मम शा
पान्तो हालिको राक्षसोऽभवत्। तदा गच्छ द्विजश्रेष्ठ तेनाध्यायेन मंत्रय। तीर्थोद
स्व कं स्वहस्तेन तस्य मूर्ध्नि विनिक्षिप। इति संप्रार्थितं तस्य श्रुत्वा करुणया श्रुतः॥ श्रीशिव
तथेति सह पाठेन मुनी रक्षोऽन्तिकं ययौ॥ एकादशेन तेनांबु विश्वरूपेणाभिमंत्रितं।
निक्षिप्तं तस्य शिरसि तेन विप्रेण योगिना। गीताध्यायप्रभावेण शापमोक्षमु
पाययौ। ततः पथि कृते तेन विमोक्षणमवाप सः। विहाय राक्षसं देहं चतुर्बाहु
स्ततोऽभवत्। निगीर्णा ये जनास्तेन राक्षसेन सहस्रशः। चतुर्भुजा बभूवुस्ते
शंखचक्रगदाधराः ते विमानं समारुह्य सार्द्धं वै सरराक्षसं। मदीयस्तं न
ना

यःस्त्वं दर्शयस्वनिशाचरं। इत्युक्ते ग्रामपालेन दिव्यश्रीबाहुराक्षसः। एवं चतुर्भुजं
विद्युत्तमालस्यामकच्छविं। माणिक्यदिव्यमुकुटं मणिकुंडलमंडितं। मुक्ताफला
हारं महास्कंधं स्वर्णकेयूरभूषितं। राजीवलोचनं स्निग्धतारावक्त्रसरोरुहं। दिव्यं
विमानमारूढं देवत्वं प्राप्तमात्मजं। इति तस्य वचः श्रुत्वा सुतं दृष्ट्वा तु तादृशं। स्वगे
हेनेतुमारेभे तं जहास सुतस्तदा। कति वाराणि जातोसि त्वं पुत्रो मम रक्षक। पूर्वं
पुत्ररूपवदीयोस्मि अधुना विबुधोह्यहं। यास्याभिवैरूवंधाम ब्राह्मणस्य प्र
सादतः। निशाचरोपि प्राप्तोयं पश्य देहं चतुर्भुजं। एकादशस्य माहात्म्याद्या ५८
तिस्वर्गस्समं जनैः। विप्रादस्मात्त्वमध्यायमध्यस्यैष्टं जपानिशं। भविष्य
तिन संदेहस्तवापि गतिरादृशी। इत्युक्ता तेततः सर्वेप्रापुर्विष्णोःपरंपदं। ०

द्वा नमध्यैयंततो विप्रा ग्रामपालःपपाठसः। नावुभौतस्य माहात्म्याज्जग्मतुर्वैष्णवं पदं।
इत्येकादशमाहात्म्यकथा तुभ्यं निरोपिता। एतस्य श्रवणाच्छुभमहापातकनाशनं॥
॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणे गीतामहात्म्ये सतीश्वरसंवादे एकादशोध्यायः॥ ॥
श्रीशंभुरुवाच॥ अस्ति कोल्हापुरं नाम नगरं दक्षिणापथे। सुखानां सदनं सिद्धसा
धूनां सिद्धिसंभवं। पराशक्तिपरं पीठं सर्वशक्तिनिषेवितं। पुराणे सुप्रसिद्धं यत्
भुक्तिमुक्तिफलप्रदं। कोटिशस्तत्र तीर्थानि शिवलिंगानि कोटिशः। आस्ते रुद्रगयायत्र वि
प्रं श्रुता पृथिवीतले। तुंगोच्चसुमहावर्णगोपुरोल्लसितोरणं। प्रासादशिखरोरा[illegible]ग्र्यंतं त्रं
गच्छकनकध्वजं। सोमकांतमहासौधवलभिपंक्तिशोभितं। जालमार्गज्वलद्धूप
प्रमोदितदिगंतरं। चलत्पताकविस्तीर्णं महादेवालयान्वितं। चत्वरैः सुंदरैः स्निग्धैः
श्रीमद्भिः शुभ्रमानसैः। अधिष्ठितं सदाचारैः पुरुषैर्धर्मभूषणैः॥ कुरंगनय

ना: श्यामास्तन्वंग्य: कुटिलालका: उत्फुल्लपंकजछाया: पीनोत्तुंगपयोधरा: कृशमध्यानिम्न
नाभिवलित्रयविशोभिता: विशालजघनाश्चारुजंघायुग्मवरांगका: वाचालमेखलादामभि
निक्वणन्मणिनूपुरा:॥ रणत्कंकणहस्ताब्जा: स्फुरत्स्फटिककंजरत्नमय:। वसतिप्रमदायत्रो
न्मादयंत्यामुनीनपि। समस्तवस्तुसंयुक्तं सर्वभोगसमन्वितं। मंगकेसकलेर्युक्तंमहाल
क्ष्म्यानिषेवितं। तत्रागछत्सुमान्कश्चिद्युवागौर: सुलोचन:। कंबुकंठ: पृथुस्कंधो
महावक्षामहाभुज:॥ समस्तलक्षणोपेतोगौर: सर्वांगसुंदर:। प्रविश्यनगरेपश्य
न्शोभांसौधेषुसर्वत:। उत्कंठितमनाद्रष्टुंमहालक्ष्मींसुरेश्वरीं। मणिकुंडेकृतस्ना
ल न: संपाद्यपितृतर्पणं। नमांलक्ष्मींमहामायांनत्वातुष्टाभवंस्थित:। जयत्सपार ४५
कारुण्याशरण्याजगदंबिका। कुर्वाणाजगतोजन्मपालनंक्षपणं दृशा॥ ॥

यपाशक्त्यासमादिष्ट: परमेष्ठीसृजत्सृजन्॥ अवत्सृज्ययथाशक्त्यापालयत्यच्यु
तोजगत्। यथाशक्त्यासृताचेन्द्र: संहरत्यखिलंहर:॥ तांभजेपरमांशक्तिंजन्मस्थि
तिलयोज्झितां। योगिध्येयांघ्रिकमलेकमलेकमलालये। स्वभावादवितीर्णत्वं
गृह्णासीद्रियगोचरान्। त्वमेवकल्पनाजातानकल्प्यंकुरुतेमन:॥ इच्छाज्ञानक्रिया
रूपापरसंवित्स्वरूपिणी। निष्कलानिर्मलानित्यानिराकारानिरंजना। निरंतरा
नियंतकानिरालंबानिरंकुशा। त्वमंबमहिमानंतेकोवर्णयितुमीहते। वंदेनिर्भिन्न
षट्चक्रांसहस्रांतविहारिणीं। अनाहतध्वनिमयीं बिंदुनादकलात्मिकां। मातं
स्त्वांपूर्णशीतांशुमार्गकांत्यापीयूषवाहिनीं। पुष्कलासिवत्सकेवाकांसनकादीन्दिरं
वरान्। अनुस्युताशिवासंविज्जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तिषु। तुरीयावर्तमानायांदृश्या
स्तनतसंतिषु। ददासिप्राणिनांसर्वांस्थितत्वंब्रह्मसंपद:॥ संहृत्यतेषुसं

वाराही त्वं महालक्ष्मी नारसिंही त्वमंबिके ॥

गी॰म॰ घातत्तुरीयातीतयालया। योगिनां बिंबतादात्म्यं दीयते निर्विकल्पया॥ परां
नमामि पश्यंतीं मध्यमां वैखरीमपि। रूपाणि देवि गृह्णासि जगत्संत्राणहेत
४६ वे। त्वं ब्राह्मी वैष्णवी त्वं च माहेशी च त्वमंबिका। त्वं कौमारी चंडिका च लक्ष्मीस्त्वं
चापि पार्वती। सावित्री त्वं जगन्माता त्वं शिवा त्वं च रोहिणी। संज्ञा स्वाहा स्वधा त्वं हि वसु
धा परमेश्वरी। चंडमुंडभुजादंडस्फुरद्दोर्दंडविक्रमे। रक्तबीजगलद्रक्तपानपूरितकोष्ठके उ
न्मत्तमहिषग्रीवान्मीलक्रोडदोर्युगे। शुंभासुरमहादैत्य दारणायातवैभवे। अनंतचरि
ते तुभ्यं नमस्त्रैलोक्यमातः के। भक्तकल्पलते मह्यं प्रसीद परमेश्वरि। इति तेन तदा
देवी महालक्ष्मीस्तुता सती। निजरूपं समास्थाय पुरुषं प्रत्युवाच ह। राजपुत्र प्रस
न्नाहं वृणीष्व वरमीप्सितं पुरुषउवाच। पिता मे धरणीपालो वाजिमेधं महाक्र ४६
तुं। कुर्वाणो देवयोगेन रोगाक्रांतो दिवं ययौ। तद्वपुस्तिलतैलेन शोषयित्वा

मया ततः। स्थापितस्तत्र योगोसौ यथापूर्वमवर्तत। अथाक्रांतमहाक्रो
धपेयागेतुरंगमः। निरीथे बंधनं हित्वा नीतः केनापि कुत्रचित्। अ
दृष्ट्वा तत्प्रतीवापि निवृत्तेषु जनेष्वहं। आगमं त्वत्कृते विवः सर्वानुसरणं वा मुपा
गतः। प्रसन्नायदि देवि त्वं तन्मे योगतुरंगमः। दृश्यो भवतु योगो सो संपूर्णो
प्यतेयथा। आनण्यं मम तातस्य तेन राज्ञो भविष्यति। यथा कुरु जग ते
द्धात्रीशरणागतवत्सले। महालक्ष्मीरुवाच। यमद्वारे हजः सिद्धिसमा
धिरिति विश्रुतः। समाजयास्ते तु मुनिं सर्वाणि व्यापयत्यतिः। इत्युक्तः स म
हालक्ष्मीं ततो राजकुमारकः। आजगाम मुनिः सिद्धः समाधिर्यत्र तिष्ठति॥
प्रणम्य तस्य पादाब्जं कृतांजलिरवस्थितः। तमुवाच ततो विप्रः प्रहितोसि
त्वं वयम्। वदाप्यमन्महे सर्वं सत्यवादि भवको कय। इत्युक्त्वा त्रिदशा
न्सर्वानाचकर्ष समंचकः। ऐक्षत क्षितिपालस्य तनयोसौ तदासुरान्॥

गी॰टी॰

४८

रा

कर्तांतर्हिपुरंदेरात् वेपमानकलेवरात्। अथतानमरान्सर्वान्सबभाषेद्विजोत्तमः
अमुष्यराजपुत्रस्यवाजिमेधायकल्पितः। नीतोस्तिदेवराजेनमायमीहयपद्धयस्सः।।
गीर्वाणास्त्वयमेवाद्यसमानयतमाचिरं। अथातस्यमुनेर्वाक्याद्देवैर्यज्ञतुरंगमः।। स
मर्पितस्ततस्तेनतेनुज्ञाताद्दिवौकसः।। आहूतानमरान्दृष्ट्वागतंलब्ध्वातुरंगमं।।
महीपतिस्ततोनत्वातंमुनिंवाक्यमब्रवीत्। आश्चर्यमिदमेतन्नेसामर्थ्यमीषसत्त
मकृपयामेकृतंयत्तत्रिदशाकर्षणंक्षणात्। हहहाकृष्यदत्तोमयत्नियोयंतु
रंगमः।। नास्तिकिंयदपरंयाचेदुष्करंयत्सुरैरपि। प्रभाविष्यतितत्कौतुभवानेवनचा
परः।। शृणुविप्रमहीपाकौपितासीन्मेहृदयः।। आरब्धेहयमेधेचासौदे
वेननिधनंगतः। अथाद्याप्यस्यदेहोस्तितैलेनशोषितः।। तस्यसं ४८
जीवनंभूपःकर्तुमर्हसिसत्तम। इत्याकर्ण्यस्मितंकृत्वासजगादमहा
मुनिः।। यामिस्तत्रपतितायत्रतावकोयागमंडपे। अथागत्यसमंतेन

तत्रासिद्धसमाधिना। पयोपिमंत्रानिद्धेनस्पृष्टेतस्यमूर्धनि। ततःप्रापन्नृपःसंज्ञांसमुत्तस्थौ स।।शा
यदद्दर्शतं। सतंवप्रच्छविप्रेंद्रकोसिधर्मोत्तिभूपतिः।। ततोराजसुतःसर्वंभूपायकायन्य
वेदयत्। सनत्वाब्राह्मणंयज्ञात्तंपुनर्दत्तजीवितं। बभाषेकेनपुण्येनत्वयिशक्ति
रलौकिकी। यथामेजीवितंदत्तंमाकृष्टाश्चदिवौकसः। योगेभ्योविहितोविप्रएवमेतं
निरूपय। इत्युक्तस्तेनविप्रोसौजगादश्लक्ष्णयागिरा। गीतायाद्वादशाध्यायजप
माहमतंद्रितः।। तेनशक्तिरियंराजन्ययाप्राप्तोसिजीवितं। एतदाकर्ण्यराजासौ
द्वादशाध्यायमुत्तमं। पपाठतस्माद्विप्रर्षेःसकाशाच्छ्लक्ष्णान्वितः।। तस्याध्याय
स्यमाहात्म्यात्तेसर्वेसद्गतिंगताः।। ।। ।। इतिश्रीपद्मपुराणेगीतामाहात्म्ये
सतीश्वरसंवादेद्वादशोध्यायः१२।। ।।छ।। श्रीदेव्युवाच।। ।। द्वादशाध्या
यमाहात्म्यंभवताकथितंमम।। ब्रूहित्रयोदशाध्यायमाहात्म्यमपिसुं
दर।। ईश्वरः।।- शृणुत्रयोदशाध्यायमहिमानंभोनिधिं शिवे।। यदाकर्ण

गी०मा
४९

नमात्रेण प्राज्ञं मुदमवाप्स्यसि ॥ अस्ति दक्षिणदिग्भागे तुंगभद्रा महानदी ॥ तत्तटे
नगरं रम्यं नाम्ना हरिहरपुरं । यत्रास्ते भगवान्देवो हरिहरः स्वयं । यस्य दर्शनमात्रेण परं
कल्याणमुच्यते । तस्मिन्पुरे [illegible]न्नामासीद्द्विजः दीक्षितसंज्ञितः तपःस्वाध्यायनिरते श्रोत्रि
यो वेदपारगः ॥ दुराचारेति तस्यासीद्भार्या नाम्ना च कर्मणा । न सुखापसमेयस्याकुलालो
पाकथं च न । स्वयमप्यात्मसदनेन वा स्वैरचारिणी कंठदघ्नं द्विजद्वारे धयंती वारु
णीरसं । पतिसंबंधिनः स्वीतर्जयंती पुनः पुनः ॥ विटैः सह सहोन्मत्ता रममाणा निरंतरं
कदाचिद्व्याकुलाद्दृष्टा पुरपौरैरितस्ततः संकेतगेहमकरोत्कांतारे निर्जने स्वयं ॥ अथ त
त्रैव सा पापा रममाणा विटैः सह ॥ निनाय सा बहून्कालान्निजयौवनगर्विता ॥
अथांतरे पुरे तस्मिन्वसती सा निरंकुशा ॥ वसंतकाले संप्राप्ते स्मरचित्ता ब[illegible]
यद्रह आमकपक्ववाकीर्णा सहकारविहारिणी पिकानां पंचमालापैः पुनः संजी ४९
वितस्मरा । स्फुरच्चंपकसौरभ्यहारकैर्मलयानिलैः । मंदमंदंप्रसर्प[illegible]

रांदोलितवरद्रुमैः उत्फुल्लमल्लिकामोदमदिरापारणावती अलीनां कल
झंकारैः समंताद्राव शोभिते । प्रसन्नवारिभिः स्मेरसरोवरसुगंधिभिः
मिलन्मरालनिवहैः सरोभिः प्रकटीकृता घनच्छायासुखासीनहरिणार्भ
कधारिभिः नीरंध्रपल्लवैर्नानाशाखिभिः शोभिनावनिः तस्मिन्वसं
तसमये मुदितासाभिसारिका अपश्यज्जगदानंददायिनीं चंद्रिकां नि
शि चंचच्चकोरचंचूच्चपीयूषासीकरांतरां इवादिक्कपालीयसुधानि
र्भरानिर्भरां विकाशिकुसुमक्रोडक्रीडीभूतकरोत्करां उल्लासितपया
राशिकल्लोलितनगतांबरां मनोभवमहासिंहकुंजकंटककर्कशां घनां

गी·भा· धकारसंदोहविदारणपटीयसी श्रांतीकृतवशीकारपरार्थ्यहिमगर्भिणी म्लान
५९ पंकजसंकोचशासनामानंददायिनी चक्रवाकवधूचक्रकरुणाकोशसाक्षिणी मु
क्ताश्रेणीविशुद्धहारप्रभासितदिगंतरा अथतस्यांप्रभूतायांपूरयंत्यांदिशा
दृशा कदाचित्कामिनीसातुपथिसौधविहारिणी अपश्यंतीविटानरा
त्रौनाभिंद्यभवनार्गला यथौसंकेतभवनंनिर्गत्यनगराद्बहिः तत्रप्रिय
तमंकंचित्कामसंमोहितमानसा अन्वेषयतीनाद्राक्षीत्कुंजेकुंजेतरौतरौ
आकर्णयंतीकांतस्यमंदालापान्पदेपदे अभियातिततःकोऽन्यत्रनिस्व ५९
नसंचरः चक्रवाकरवानेव कलौकांतालापस्यमाद्यसौ सरोवराणिसर्वा
णिपर्यटंतीमुकुर्मुकुः कांतभ्रांत्यानरोर्मूलेप्रसक्तंहरिणोत्करं प्रबोध

यंतीसोऽब्रुवासा आगतास्मीतिभाषिणी आलिंगतिवनेजंतून्जीवितेश्वरशंकया त
दाननश्रमाद्भूयश्चुंबंतीविकचांबुजं तत्रतत्रकृतव्यर्थश्रमाहंसप्रियास्वयं विलला
पवनेतस्मिन्मूर्छितापिविविधोक्तिभिः हाकांतहागुणाकांतहाविजीवस्यनायक
हेमनोहरसौभाग्यभाग्यलावण्यशेवधे हापूर्णचंद्रवदनहासेराजायतेक्षण हा
कांतनत्वमसादिस्वविश्रामार्थस्मरद्रुम अहोकांततवाकीर्णकर्णकुंडलदीधितिः
नयनानंदनिस्यांदिकुचंतेमुखचंद्रमाः यदिकोपेनकुत्रापिगुप्तवेषोऽत्रतिष्ठसि
आसादयामित्वांकांतदत्त्वाप्राणान्नवोचिका इत्युच्चैःसर्वतोदृश्याविलपंत्याप्रि
योगतः तस्याःश्रुत्वावचःकोपिसुप्तोव्याघ्रःप्रबुद्धवान् कुर्वन्घुरुघुरुध्वान
पश्यन्नतिदिशांरुषा आस्फालयन्नखैर्भूमिं गर्जन्नाकाशगह्वरं इत्थंनि
मग्नलांगूलःपुनःपुनःसायकंतवान् ततोव्याघ्रःसमुत्पत्यत्रास्तेस्माभिसा
रिका अथसापिसमापांतमालोक्यपतिशंकया निर्जगामातुरास्थानम्

गी·म मनिर्भरमानसा ततस्तस्य नरवक्रोऽङ्कुरत्नांधीकृता सती जहौ प्रियवपुः शंकां
५० कृत्वा गर्जितमूर्जितं व्याघ्रोपिपातयामास ततो नखशिलीमुखैः तांमुक्तशो
कांक्रोशंतीं हृतगद्गदया गिरा तथाविधापि सा नारी भ्रांतिमुत्सृज्य सत्वरं कृतां
जलिरुवाच का व्याघ्रमूरेभिसारिका व्याघ्रत्वं तु कुतो हेतोर्मां निहंतुमुपाग
तः इदं पूर्वं समाख्याय पश्चात्त्वं हंतुमर्हसि इति तस्या वचः श्रुत्वा शार्दूलखंड
विक्रमः क्षणं विहाय तद्ग्रासमुवाच प्रहसन्निव मलापहा नदी नाम्ना देशे
तिष्ठति दक्षिणे नगरी मुनिपूर्णा तितस्या रोधसि वर्त्तते तत्रास्ते भगवान्
साक्षात्पंचलिंगो महेश्वरः तस्यां पुर्यामहं विप्रपुत्रोभूवं तथास्थितः अयाज्या ५०
न्याजयन्नश्नन्नकोऽहिष्टनदीत टे वेदपाठफलं शश्वद्विक्रीणानो धनकां
क्षया भिक्षुकान्परान्लोकान्नितिरस्कुर्वन्नुक्तिभिः प्रगट्य प्राविणग्र ज्ञा
नूनदत्तमानिशं मया छलयन्सकलान्लोकान्सणग्रहणकौतुकात्

ततः कतिपयैः कालैर्जरठत्वमुपेयिवान् वलीपलितवानंधः प्रपतन्प्रस्खलन्गतिः
पतद्दंतोभवं भूयः प्रतिग्रहपरायणः हस्तेन गृहीत दर्भोहमगमं तीर्थसन्निधौ ध
नग्रहणलोभेन भ्रमन्पर्वस्कपर्वसु ततोहं शिथिलांगः सन्किंचिद्दक्षिणिनिरालयः
गतवान्यावितुं भोक्तुं देशमध्ये पुरः शुना अपतन्मूर्छितो भ्रत्वा ततः क्षितितले त
क्षणं ततोहं गलितप्राणो व्याघ्रयोनिमुपागतः अत्र तिष्ठामि कांतारे पूर्वपाप
मनुस्मरन् न भक्षयामि धर्मिष्ठान् संतः साधूञ्जनान्सतीः किंतु पापान्दुराचा
रान्सतीर्भक्षयाम्यहं अतो सतीत्वं तत्त्वेन मम नैवेकवलायते इत्युक्त्वा स्वैर्नखैः
क्रूरैस्तां विभज्याग खंडशः अस्यर्थपीडितानेन व्याघ्रेण त्वबलीयसा अथ तां भ
क्षितां तेन पापदेहमुपार्जितां यमस्य किंकरा निन्युः सद्यः संयमिनीपुरीं य
मादेशेन तत्रापि तज्ज्ञया मास्तुरा श्रुता विण्मूत्ररक्तकुंडेषु घोरकुंडेषु नेकधा

गी॰मा कल्पकोटिषु यातास्ततस्मादादाय तां मुद्गरैर्वेश्यापयामास समनंतरसमाव
धि ततो व्याकृष्यतां दीनां रुदंती सर्वतोमुखी मुक्तकेशा भग्नगात्रा चिरक्षिपुट
५१ दनानिले एवमादिपरां घोरां भुक्त्वा नरकयातनां इह जाता महापापा पुनः
श्वपचयोनिषु ततः श्वपचगेहेपि वर्धमाना दिने दिने पूर्वजन्मवशेनैव तु थे
वासीद्यथापुरा ततः कतिपये काले पुनः स्वभवनं ययौ यत्रास्ते प्रभया दे
वीपुरस्यांतःपुरे स्फुरैः तत्रापश्यद्द्विजन्मानं वासुदेवाभिधं शुचिं गीतायां
दशाध्यायमुच्चैः पठंतमनारतं ततस्तच्छ्रवणाद्देवमुक्ता श्वपचविग्रहात् दि
व्यं देहं समासाद्य जगाम त्रिदशालयं इति श्रीपद्मपुराणे गीतामहात्
म्ये सतीश्वरसंवादे त्रयोदशोध्यायः ईश्वरः अतः परं प्रवक्ष्यामि भवा ५१
नि भवमुक्तये गीताचतुर्दशाध्यायमवधारय सादरं महेन्द्याः कुंडलस्कुल

मस्ति काश्मीरमंडलं राजधानी सरस्वत्या भगवत्या मनोहरा यामधिष्ठाय वा
ग्देवी ब्रह्मलोकं न गच्छति हंसेरारुह्यमानापि साक्षित्वे प्रस्तितेरपि सरस्वतीपा
दपद्मसेवायोग्यैः स्वकुंकुमैः यत्र गौरयत्याशा हंसपक्षपुटोद्भवैः निरंतरतया
यत्र नृणां संस्कृतभाषिणां सुपर्वाणामयी भाषा निर्विशेषोपलभ्यते महत्व
महत्तां गणोद्धूतैर्यत्र कुंकुमपांसुभिः सर्वतो रूषितच्छायं तारांशकरविमंडलं तत्रा
सीत्तेजसां राशिः शौर्यवर्मा नरेश्वरः उद्यदुज्ज्वलबाणौघखंडिताराति मंड
लः आस्तसिंहलद्वीपे राजा सिंहपराक्रमः नाम्ना विक्रमवेताल कलाना
मपि शेवधिः उभौ परस्परं मैत्रीं वर्धयांचक्रतुः क्रमात् तत्र देशे समुत्पन्नैरपू
र्वैः प्रभवोत्करैः एकदा प्रहितं प्रेम्णा प्राभृतं शौर्यवर्मणा राज्ञा विक्रमवता

गीता· लोविलोक्यशुनकीद्वयं मत्तमातंगयुगलं मणिभूषणचामरं प्रेषयामासमित्रा
५२ यप्रभूतंशौर्यवर्मणे एकदाशिबिकारूढं चारुचामरराजितं सुवर्णशृंखला
रूढं वाद्यडिंडिमडंबरं शुनीयुगलमादायमृगयाकौतुकोत्सुकः राजाजगाम
बाह्यालिंसमंराजकुमारकैः पणबंधविधानेन समुत्थितः शशावकः तत्रराजकु
माराणांमहान्कोलाहलोऽभवत् ततःसमानवयसाकेनचिद्राजसूनुना बद्धमौ
ल्यंपणंकृत्वाराजारिरंसुःकौतुकी ततोवतीर्दोलायाबिरुदावलिगर्जितं धावंतं
शशकस्याबैःएतेनुवन्नृपःशुनीं मुमोच × मं × राजपुत्रोपिप्रेमपात्रंमहाभुजः
विररामशुनीमुच्चैःसंकीर्त्यबिरुदावलिं अलक्ष्यमाणावेगोस्मिन्शुनीयुगलके ५२
भृशं धावन्कोपितमेवास्तीत्पश्यतांगोचरोरजः पपातगर्त्तेमहतितत्रान्धाकोति

श्रमादसौ पतितोपिशुनीवश्योनाभूच्छशकशावकः ततःशनैःसमुत्थायधावन्धा
क्रमरोषितः जगदेराजशुन्यासोशशकःफेनमुद्वहन् ततःकथंचिदुत्पत्यगच्छन्वि
कलयन्दिशाः राजपुत्रशुनक्यासौगृहीतःकंधरातले जितमस्माभिरत्यर्थमि
तिसंजल्पतांनृणां कोलाहलेशंकितायाःशुन्यानिर्यातवान्मुखात् ततोदंष्ट्र
व्रणश्रेणीक्षरद्रुधिरधारया कापिमर्मरभूभागेनिलीयस्थितवान्शशः जि
घ्रंस्याराजशुन्यासौभूभागंघनरोषया दृश्यमानःपरित्रस्तोहस्तमात्रंततो
गमत् तत्रकर्पूरकदलीक्रोडव्याघ्रद्रवीतलः चोलीकपोलफलकान्अंबुधा
रिसमीरणः डक्कनकेतकीकोशजोरेणुकुलितेक्षणः विस्रब्धाहरिणायत्र
छायांतंपरितन्वता नालिकेरफलैर्यत्रस्वयंनिपतितोरसः अपिकेसरि

गी·म· णोयत्रखेलंतिकलभैःसमं अपिपूतफलैःपक्वैस्तृप्ताःशशाश्चमृगाअपि यत्र
५३ खेलंतिकलभैःसमंचफणिनस्तथा केकीबर्हेषुनिर्विश्यनिर्विशंकंविशंतिहि
यत्राश्रमांतरेविप्रोवत्सनामाजितेंद्रियः चतुर्दशमध्यायंजपन्नास्तेनिरंतरं
तत्रतच्छिष्यपादाब्जप्रक्षालनकृतेजले कर्दमेनिपतद्दृत्वाजीवशेषोमृतःश्वस
न् ततःकर्दमसंस्पर्शमात्रान्निर्वाणसंस्थितिः दिव्यंविमानमारुह्यनिर्ययौशशकोदि
दिवं ततःशुनीविलित्तांगीलोकैःकर्दमबिंदुभिः क्षुत्पिपासार्त्तिरहितानारीरू
पंविधायसा ततोदिव्यांगनावृंदगंधर्वैरुपशोभितं दिव्यंविमानमारुह्यसा
न्यापत्रिदिवंययौ ततोऽजहासमेधावीशिष्योनाम्नास्वकंधरः विचार्यविस्मि ५३
तःपूर्वजन्मवैरस्यकारणं राजापिपर्यपृच्छत्तंस्मयस्मेरविलोचनः प्रणम्य

परयाभक्त्याविनयैकपयोनिधिः राजोवाच कथंकथयमेविप्रहीनयोनिनि
षेवितो अतोयज्जग्मतुःस्वर्गंशुनीशशकशावकौ शिष्यः वत्सनामाद्विज
मास्तेवनेमुनिर्जितेंद्रियः चतुर्दशमध्यायंगीतायाःसर्वदाजपन् शिष्यो
हंतस्यसत्पालब्रह्मविद्याविशारदः चतुर्दशमध्यायंजपामिप्रत्यहंनृप
यदीयचरणांभोजप्रक्षालनजलेकृतेन् शशाश्चिद्दिवमापन्नोशुनक्यास
हसमपि राजोवाच हेतुनाकेनहसितंकथयत्वांद्विजोत्तम अतःकिमपित्ता
कृतंमन्यमानेनसादरं शिष्यः महापराष्ट्रेनगरेनाम्नाप्रत्यंडुकंमहत्
तत्रासीद्ब्राह्मणोनामकेशवःकितवाग्रणीः विलोभाद्भवत्तस्यजायास्वै
रविहारिणी तेनसाहिंसिताक्रोधाद्वैरसंस्मृत्यजन्मनः ततस्त्रीवधपापेन

गी·मा· ॥ राजाकोजायतद्विजः किल्बिषाद्धुनकीसापिजाताचेपूर्वजन्मनः पूर्वेणजन्म
५४ नाभ्यस्मात्तरंविस्मरतोनाहि भा सोदिवभ्यांबहुधायोन्यंतरमपिकंचित् ६
साकर्ण्यस्वभूपालः सकलंश्रद्धयान्वितः गीतामभ्यस्य सकलामवापपरमां
गतिं इतिश्रीपद्मपुराणेगीतामाहात्म्येसतीश्वरसंवादेचतुर्दशोध्यायः
श्रीः ॥ ईश्वरउवाच प्रवक्ष्यामिविशालाक्षितुहिनाचलकन्यके गी
तापंचदशाध्यायमाहात्म्यमवधारय कृपाणनरसिंहोभून्नाम्नागौडेषु
भूपतिः यस्यासीद्द्वारयासंख्यदेवाःसंध्यावलीकृताः यदीयमत्तमातंगदान
धाराजलैरपिव निदाघेपिनसेवेतरवेःसंतापवेदनां संक्रंदनात्परित्रस्ता ५४
यदीयशरणंगताः द्विजैरेकाभ्योमन्नाश्चलंतःपर्वताइव मत्तमातंगचिक्का

रघस्वनानामिवाद्रात् यस्यगोपायितुंशैलाःव्याहरंतिकृपावतः यदीयधावत्तु
रंगखुरसंघातगर्जनां नाभूद्विभक्कथंकारंगतखंडधरातलं यस्मिन्नवक्रूतामित्रेस
मुद्धरतिमेदिनी पुनःसमुत्सयांचक्रेमहाभाष्यंफणीश्वरः तस्यासीत्सैनिकोधी
मान्शास्त्रशास्त्रकलानिधिः नाम्नाशरभभेरुंडःप्रचंडभुजमंडलः भांडागारे
णतुरगैर्भटैर्वीरसहस्रकैः समानयत्वभमत्तुंडुगौडुम्मंडुगर्गामडुगैः सक
दाचित्वयंराज्यंकर्तुंपापृद्धोमनः निहत्यवस्कधापालंबलात्तांककुमारकेः
कृतसाहस्याद्दिवसैःस्वस्थैश्चिस्थांचिकीर्षया विषूचिकामयाद्दाशुपरासुःस
मजायत कालेनात्मीयसाघेत्यपापात्मातेनकर्मणा तेजस्वीतुरगोजा
तःसिंधुदेशाकृशोदरः मोल्येनबहुनाक्रीत्यहृयतत्वविदाततः बलय

गी. न्नवतानीतः केनचिद्वैश्यसूनुना ज्ञातपूर्वो राज्ञे वैश्यः प्रतिहारेण दर्शितः
५५ किमप्यपूर्वं राज्ञोतिपृष्टे स्म भाषत देवाविज्ञागतं रत्नमिति मत्वा तुरंगमः म
यानीयत मौल्येन बहुधा हेमा फलक्षणः ततो विलोक्य चक्राणि भूपालः पार्श्व
वर्त्तिनां समादिदेश वाजिजमश्वोत्रानीयतामिति शिरांसि कम्पयन्तृणाम
श्वलक्षणवेदिनां शूराणामथ चेतांसि बहुलाहयन्नपि लालाफेनच्छलेना
सौवमकुरितस्य यशः अखण्डमेदिनीवेगबहुसंक्रमणार्जितं उच्चैःश्रवस्तु
त्यां मेने गुणसाम्येन नन्वते विरूपवानिति तेजस्वी श्रीजवान्नतकंधरः
चामरैरिंदुधवलैर्वीज्यमानो निरंतरं दुग्धांभोनिधिलोलैः स्वैरवातैरि
श्रेश्रवाइव नीलातपत्रयुगुलं घनच्छायामयाश्रियं बिभ्राणं वारिदाली ५५

ढतिमाद्रिशिखरश्रियं मेदिनीमंडपस्पर्शसंक्रांतमिवपातकं मुहुर्हर
यन्धून्वन्नवबंधुरकंधरा हतं हेषारवेण गुरुणा दिशां प्रख्यापयन्यशः सत्व
स्य राशिरितस्ततो वेगतीनामिव शावधिः आनीतो वाणिजा वाजी राज्ञा समप
श्यत बहुधा वर्णितो मान्यैरश्वलक्षणवादिभिः अथेत्थं वाणिजे दीर्घं स्वर्णं
दत्वा महीपतिः जयाह तुरगं वेगादासीदानंदनिर्भरः ततोश्वपालमाहूय
न्नतस्तं निरूप्य च विसर्जितसभालोको गृहान्तरमगान्नृपः अनेकधा समा
हूतं महीपालो रणांगणे पास्वत्रणकिणश्रेणीभूषणं सत्वसन्निधिः एक
दा मृगयां खेलन् कुतूहलरसोन्मनाः तमारुह्य महीपालो ह्यरत्नं वनं गतः
विसृज्य सैनिकान् दूरे धावतः परितोखिलान् आकृष्यमाणो हरिणे पिपा

साकुलिभवत् तत उत्तीर्य तुरगाज्जलमन्वेषयन्नृपः बध्वा च तरुशाखाया
मारुरोह शिलातले गीतापंचदशाध्यायश्लोकार्धं लिखितं नृपः पातितं मर्क
टात्तत्र पत्रखंडमलोकयत् पत्रं वाचयतो राज्ञः श्रुत्वा गीताक्षरावलिं ततो मु
क्तिपदं लेभे तुरगस्त्वरयापतत् ततोऽयं थिं समासाद्य पल्याणमपसार्य च उ
त्थाप्यमानस्तुरगो राज्ञा नोत्थितवान्पुनः ततः शरभभेरुंडो नृपमाभाष्य स
त्वरं दिव्यं विमानमारुह्य जगाम त्रिदिवालयं द्राक्षेक्षुवाटिकापूगनागके
सरपुंगवैः खेलत्कलभसारंगनृत्यत्केकिकुलं नृपः ततो गिरिं समारुह्य ददर्शा
श्रममुत्तमं पुन्नागकदलीचूतनालिकेरसमन्वितं प्रणिपत्य द्विजन्मानमपृ
च्छदभ्यंतरस्थितं पप्रच्छ परया भक्त्या मुक्तस्य गामकारणः राजोवाच तुरंगो

निरगात्स्वर्गे हेतुनाकेन मे वद इत्याकर्ण्य वचो राज्ञो द्विजन्मा वाचमूचिवान्
आसीत्सेनापतिः पूर्वं भेरुंडस्तव भूपते त्वां निहत्य समं पुत्रैः कर्तुं राज्यं समुद्यतः
ततो विषूचिकारोगात्कालधर्ममवाप सः कालेन बहुना प्रेत्य तस्यापात्तुरगो भव
त् अथ पंचदशाध्यायश्लोकार्धं लिखितं क्वचित् तत्त्वया वाचितं श्रुत्वा निरगा
त्तुरगो दिवं ततः समागतैस्तत्र परिवारजनैर्वृतः प्रणिपत्य द्विजन्मानं हृष्टो रा
जाश्रमान्निर्गतः पत्रं तद्वाचलिखितं गीतापंचदशाक्षरं वाचयन्स महीपालो हर्ष
संफुल्ललोचनः अभिषिच्य निजं पुत्रं मंत्रिभिस्त्रिभिः सह सिंहासने सिंहबलो
मुक्तपापविशुद्धधीः इति श्रीपद्मपुराणे गीतामाहात्म्ये सतीश्वरसंवादे पं
चदशोध्यायः ईश्वरः अतःपरं प्रवक्ष्यामि षोडशाध्यायगौरवं आक
र्णय कुरंगाक्षि हर्षोत्कर्षप्रवर्धिनि अस्ति सौराष्ट्रकं नाम्ना पुरं गुर्जरमंडले

गी॰म॰ तत्रासीत्खड्गबाहुश्च राजा चंद्र इवापरः यदीयकुसुमामोदमालासुलभितोदरे
५० वारांनिधौदरैःस्वास्यन्ननशोभित्यभ्रयासद यदीयकीर्त्तिकर्पूरकणालांतिनवौ
गणे कीर्णावैरिकृतत्रासमारुतैःस्तारकाछलात् यस्यासिधारातीर्थेषु स्नातवान
रिपवो भुवि व्यावर्त्ततो दिवोद्यापि स्वर्गस्त्रीवागभमोहिताः तस्यारिमर्दनो नामप
द्दहस्ती मदोद्धतः मदांबुधारासलिलेगुंजभ्रमरमंडलः कपोलफलकोत्तीर्णम
द्धधाराजलानिलः सरोद्गारैरंजिताद्रिस्तस्य शृंगैरिवोच्चकैः यस्यांगेषु विराजंते वा
मराश्चंद्रिकोज्वलाः करिण्यस्त्ववशीताङ्गोः पतिताः काननोदरे सिंदूरपांसुपट
लीराजत्कुंभस्थलोंकुशः यः संध्यावारिदव्याप्तावयतवंज्ञमिवस्फुरत्न सक ५०
दाभिस्रावयित्वाशत्रुखलानि विद्रानपि भक्त्वास्तंभं गजस्तब्धः प्रसस्य निशि
निर्गतः आधोरणगणान्सर्वान् पार्ष्णिस्थान्स्फुरदंकुशान् क्रोधादावगणय्य

वनिजग्रालांवभंजसः तीक्ष्णांकुशमुखैर्विघ्नवध्यमानोपि वैणवैः दंडैस्तु त्रास
यामासुःसामादीन्नमनागपि ततोराजासमाविश्य किमेतत्तु कुतूहलं तत्रक
स्तिफलाभिज्ञैः समंराजकुमारकैः अदृश्यत समागत्य राजादंतावलंबली मो
दयन्नुद्धतोटोपो हर्म्यहट्टालिकमालिकं ददृशुस्तंमहाभीमं पौराद्दूरतराश्रिताः
गोपायंतःशिशूञ्जनैन्यस्तान्यकुतूहलाः रुद्धेषु तत्र मार्गेषु पलायनपरैर्जनैः वा
सितोसितदीयो यदानधारांबुसीकरैः स्नातात नाध्वनायातः सरसः कश्चन
द्विजः गीतायाःषोडशाध्यायश्लोकान्कतिपयान्पठन् निषिध्यमानो बहु
धापौरैराधोरणैरपि अमन्यमानः करिणं भीतान्नकृत वांस्ततः स्फुटत्कारि
णआहृत्य वक्त्रनिनान्विपरिप्लावयन् स्पर्शाद्दानांबुजैर्बालमायुष्मान्निर्गतो द्वि
जः ततोमहानभूत्तत्र विस्मयो वागगोचरः मानसे भूमिपालस्य पौराणाम

गी ५८ विपस्थलीं समारूढस्ततोराजाफुल्लराजीवलोचनः नमस्कृत्यद्विजंवाक्यमाहरवतीयेप्रण
म्य रावोवाच अलौकिकमिदंविप्रत्वयाद्यचरितंमहत् कृतांतकल्पादेतस्मा
द्यस्मान्निर्गतवान्जवात् कमन्त्रंपसि गीर्वाणकंमंत्रंजपसिद्विज कार्यसिद्धि
स्तवास्तीतिद्विजन्मन्समुद्दिश्य द्विजउवाच गीतायाःषोडशाध्यायश्लोका
न्कतिपयानहं जपामिप्रत्यहंनृपतेनैताःसर्वसिद्धयः ततोविहायहरिदंको
न्हलरसोन्नृपः आजन्मनोद्विजन्मानमादायनिजमंदिरं शुभेमुहूर्तेमन्त्री
द्यतोषयित्वाद्विजोत्तमं सुवर्णलक्षसंख्याकैर्गृहीतामंत्रमुपाददे गीता
याःषोडशाध्यायश्लोकान्कतिपयानपि समभ्यस्यदधौराजागजमोक्षण ५८
कौतुकं अथैकदाविनिर्गत्यबाह्याल्लिंसहसैनिकैः तमेवामोचयद्राजाम
न्नमाधोरणेर्गजान् विस्मरन्नीतिवाक्यानिराजासौम्यमनाभवत् त

णवजीवितंमत्तागजस्याग्रेविश्रांततः आदायगंडफलकमदपंक्तिनिरंकुशान् आदा
यमंत्रविश्वाद्ग न्नृपः साहसिकाग्रणीः सोहरिवमुखोदिंडुःकालास्यादिवधार्मिकः
साधुःखलस्यवदनान्नृपोनिरगमद्गजात् आगत्यनगरंराजाअभिषिच्यकुमा
रकं गीतायाःषोडशाध्यायाद्वापपरमांगतिं इतिश्रीपद्मपुराणेगीतामहा
त्म्येसतीश्वरसंवादेषोडशोध्यायः ईश्वरः षोडशाध्यायसामर्थ्यंकथितं
श्रणुसांप्रतं स्पष्टंसप्तदशाध्यायमहिमांभोनिर्धिशिवे स्वड्गबाहोःसुतस्यैव
भृत्यो दुःशासनोभवत् तंगजंधर्तुमागत्यगजाघातादमक्षयं तद्दासनानि
वहालभागजयोनिमवाप्यच गीतासप्तदशाध्यायंश्रुत्वाप्राप्तःपरंपदं देवु·
दुःशासनोगजत्वंचप्राप्यमुक्तिमितःकृतं तदेववदकल्याणविस्तरेणमम
प्रभो ईश्वरः स्थितःकश्चनदुर्मेधामंडलीकःकुमारकः बहुमल्ल्यपणकृतो

गी
५९

गजमावाह्यरक्षितः गत्वाकतिपयान्येवपदानिजनवारितः नाम्नादुःशासनो
मूढः प्रौढंवाक्यमुदीरयत् ततोनिशम्यतद्वाक्यंक्रोधांधःसिंधुरोभवत् न्यपत
त्खलुतत्पादः कंपमानःकुमारकः ततोनिपतितंकिंचिदुच्छ्वसंतंगजोरुषा ऊर्ध्व
मुन्मूलयांचक्रेकृतांतकोनिरंकुशः गतासोरपिरोषेणतस्यांगानिपृथग्गजः वि
कीर्णवान्पृथक्कृत्वामत्तोदंतावलस्ततः ततःकालेनसंप्रेत्यगजयोनिमवापसः
महत्कालंचानिनयत्सिंहलद्वीपभूपतेः मैत्रीगरीयसीसार्द्धंखड्गबाहोर्महाभु
जः ततोसौतेनमार्गेणप्रापितःसतुवारणः जयदेवस्यखड्गबाहोःप्रेष्यानीतोमही
भुजा जातिस्मरत्वंकीयांस्तःपश्यन्बंधून्सहोदरान् दुःखेनमहताकोपाद्वि ५९
वसानतिवाहयत् राजाकदाचित्तंहस्तिं समस्याश्लोकपूरणैः कस्मैचित्कवये
प्रादात्समुपायनहस्तिनं ततःसतेनकविनारोगोपहतभीरुणा मालवक्षोणि

पालस्यविक्रीतोम्नायकुंजरः कियत्यपिगतेकालेपाल्यमानोपियत्नतः मुमूर्षु
रभवत्तत्रकुंजरोदुर्धरज्वरः नजिघ्रतिपयःशीतंनादत्तेकवलंगजः स्वपित्यपिन
सौख्येनमुंचत्यश्रूणिकेवलं ततोहस्तिपकाख्यातंवृत्तांतमवनीपतिः आकर्ण्य
ससमायातोयत्रास्तेज्वरितोगजः तेनावलोक्यभूपालोगजंविस्मयकारिणं
वाचमूचेगजःशय्यांविसृज्यस्वज्वरवेदनः राजन्नशेषशास्त्रज्ञराजनीतिपयो
निधे निर्जितारातिसंघातमुरारिचरणप्रिय किमौषधैरलंवैद्यैः किंदानैः
किंतुजापकैः गीतासप्तदशाध्यायजापकंद्विजमानय तेनायंमामकोरोगो
शाम्यत्यत्रनसंशयः यथादिष्टंगजेनासीत्तथाचक्रेनराधिपः ततोगजत्वमु
त्सृज्यमुक्तोदुःशासनोभवत् अथदिव्यंसमारूढंविमानमवनीपतिः तं
दुःशासनमद्राक्षीत्पाकशासनतेजसं राजोवाच किंजातीयःकिमात्मा

गी त्वंकिंवृत्तमितितद्वद केनवाकर्मणाजातोगजःकोयमिहागतः तुष्टोराजानिवु
६० क्तोसौविमानस्थःस्थिराक्षरं वृत्तंयथावदाचख्यौनिजंदुःशासनःक्रमात गी
तासप्तदशाध्यायंजपन्मालवभूपतिः नरवर्माप्यवन्मुक्तःकालेनाल्पीयसा
ततः इतिश्रीपद्मपुराणेगीतामहात्म्येसतीश्वरसंवादेसप्तदशः श्रीः
पार्वत्युवाच उक्तंसप्तदशाध्यायगौरवंभवताशिव सत्यमष्टादशाध्यायम
हिमानमुदीरय ईश्वरः आकर्णयचिदानंदनिष्यंदनिगमोत्तरं पुण्यम
ष्टादशाध्यायमहात्म्यंगिरिनंदिनि समस्तशास्त्रसर्वस्वंश्रोत्रपात्ररसा
यनं संसारवासनाजालविदारणपरायणं परंरहस्यंविद्यानामविद्योन् ६०
मूलनक्षमं चैतन्यकैटभारातेरग्रण्यपरसंपदां विवेकवल्लरीमलंकाम
क्रोधमदापहं पुरंदरादिगीर्वाणचित्तविश्राममंदिरं सनकादिमहायोगिम

नोरंजनकारणं पाठमात्रपराभूतकालकिंकारगर्जितं अष्टोत्तरशतव्याधिमू
लोन्मूलनसायकं नातःपरतरंकिंचिद्रहस्यंहंसगामिनि निजतापत्रयहरं
महापातकनाशनं यथारसानांपीयूषमुत्तमंविश्वविश्रुतं यथागिरीणां
कैलासोयथाचंद्रोदिवौकसां तीर्थानांपुष्करंतीर्थंयथापुष्पेषुपंकजं पतिव्र
तास्वनारीषुयथालोकेष्वरुंधती यथामखेषुरवमेधोयथोद्यानेषुनंदनः
यथाकालेषुहनित्योयथापशुषुकामधुक् यथारुद्रेषुसर्वेषुवीरभद्रोमहा
बलः यथाव्यासोमुनींद्रेषुमुनिर्ब्रह्मविदुत्तमः यथादानेषुभूदानंयथागोदा
सरित्सुच यथालोकेहरिक्षेत्रंप्रशस्तंसर्वकर्मसु तथाष्टादशाध्यायमहात्म्यं
भुवनोत्तमं तत्राख्यानमिदंपुण्यंभक्त्याकर्णयपार्वति यदाकर्णनमात्रेण
जंतुःपापैःप्रमुच्यते ; अस्तिमेरुगिरेःशृंगेपुरीरम्यामरावती पुरामरविनोदा

गी॰म॰ यन्निर्मिता विश्वकर्मणा निरंतरंत्रयस्त्रिंशत्कोटिगीर्वाणभास्वरा तेजःपुंजव
६१ तीसाक्षात्फुल्लावण्येवविस्फुरता चिंतामणिशिलाबद्धाप्रासादायत्रकामदः ज
यंतिमेरुशिखरेखलुमुरवपुरावधि यत्रकल्पद्रुमच्छायांसुखासीनापुलोमजा
शृणोतिनाममालाभिर्गीतिंगंधर्वयाचितां यत्रास्तिसबलारातिर्दंभोलि
तायुधं दैत्यानांरक्तकल्लोलैःस्वर्धुनीशोणतांगता पुरातनसुधास्वादुस्मारं
स्मारंदिवौकसः धयंतियत्रक्षुत्क्षामाकलाप्रत्यहमैंदवी तस्यांकेवल्यकल्या
यामासीत्पूर्वंशतक्रतुः शचीसमन्वितःश्रीमान्गीर्वाणगणसेवितः सक
दाचित्सुखासीनोविष्णुदूतैरधिष्ठितः सहस्रनेत्रमायांतमपश्यत्पुरुषंपरं त
तस्तदीयैस्तेजोभिरभिभूतःपुरंदरः मणिसिंहासनात्तूर्णंपतितःस्थानमं ६१
डले सिंहासनमयातस्यततस्तस्यहरेर्भटाः गीर्वाणपदसाम्राज्यपद

वितेनिरे अथतस्याभिषिक्तस्यमहेंद्रस्यपुलोमजा वामांकमारुरोहाशु
दिव्यदुंदुभिनिःस्वनैः अथचिद्दिवसंगीतगीर्वाणाःप्रमदान्विताः सुराना
राजयामासुर्दिव्यरत्नैःसुरस्त्रियः ततोवैश्रवणोवृंदैराशीर्वादास्तदादुः
रंभाद्यानन्नृतुस्तस्यपुरस्तादप्सरोगणाः गंधर्वाललितालापाजगुर्म
गलकौतुकं एवंनूतनमिंद्रंतंजुष्टवकुभिलत्सवैः विनाक्रतुशतंहस्वारा
कोविस्मयमाययौ नम्रपाविहितामार्गेविडागानविनिर्मिताः नरोपि
नामहाहृस्सःपांथश्रमनिवारणाः नकदाचिद्दहोदृष्टोदेवस्त्रिपुरभैरवः
निधिवासास्थितादेवीपूजितानमहालसा मेघंकरोस्थितःशार्ङ्गधरोनो
वविलोकितः नदेववाटिकावासीदृष्टोनरहरिःस्वयं एरंडवल्लिहेरंबो

गीता नवानुपारशीलितः रेणुकानेक्षिताजातुमानापुरनिवासिनी नागोरकेपुरे
६२ ख्यातेनहिनाथोनिरीक्षितः नसन्त्यारंडिकादृष्टादानापुरनिवासिनी नभक्त्या
त्रिपुरेदृष्टस्त्रिलिंगस्त्र्यंबकः स्वयं नशार्ङ्कतडागस्थः सोमनाथोनिरीक्षि
तः वर्णयामास्थितोदृष्टोनमोहनम्नगेश्वरः नतुंगभद्रातीरस्थोदृष्टोह
रिहरः स्वयं कावेरीकर्णिकातीरेश्रीरंगोनेववीक्षितः हीनास्त्वनाथान्को
शंतः कारागारान्नमोचिताः अन्नदानेनदुर्भिक्षेप्राणिनोनेवजीवि
ताः मार्गेचयत्रकुत्रापिनकृतावकूपःप्रपाः नगोतम्याकृतंस्नानंनह ६२
ष्टोहरिणेश्वरः नदत्तमपिविप्रेभ्यःखंडकंवयोनेवपूजिताः नतीर्थेपुष्करं
मत्रंनग्रामेषुकृतामखाः नपुष्करिण्यापिकृतामध्येमार्गेवक्रूहकाः

नप्रासादाःकृताःक्वापिब्रह्मविष्णुपिनाकिनां नकदापिदुष्कांतारक्षिताः
शरणागताः कथमेतेनपापेनदेवदत्तमिहार्जितं इतिचिंताकुलोभूत्वाह
रिंप्रपुरंदरः ययौसरभसःखिन्नः क्षीराकूपारगह्वरं तत्रप्रविश्यगो
विंदंनत्वातुष्टावसंस्तवैः अकस्मान्निजसाम्राज्यभ्रंशदुःखमवापसः
इंद्रउवाच रमाकांततवप्रीत्यैकृतंक्रतुशतंपुरा तेनपुण्येनसंप्राप्त
मयापौरंदरंपदं इदानींनूननःकोपिजातोद्विपुरंदरः नतेनधर्मोवि
क्षितोनतेनकैतवःकृतः ममसिंहासनंदिव्यंकथमाक्रांतमच्युत ईश्व
रउवाच इत्येवंवदतस्तस्यश्रुत्वावाक्यंरमापतिः उन्मीलितस्मितास्या
सोप्युवाचमधुरंवचः श्रीभगवानुवाच किंदानैरल्पफलदैः किंतपा

गी॰ भिःक्रिमध्वैरैः सेव्यमानैःक्षितितलेसमंप्रीणितवान्पुरा इंद्रउवाच भ
६३ गवन्कर्मणाकेनसत्वांप्रीणितवान्द्विजः यत्प्रीतोभगवान्प्रादात्तस्मैपौर
दरंपदं श्रीभगवानुवाच जपत्यष्टादशाध्यायंगीतायाःश्लोकपंचकं
तेनपुण्येनसंप्रादात्तस्मैसाम्राज्यमुत्तमं इतिविष्णोर्वचःश्रुत्वागतो
पायंपुरंदरः विप्रवेषधरोभूत्वागतोगोदावरीतटं तत्रापश्यत्परंपुण्य
कालिकाग्राममुत्तमं तत्रकालेश्वरोदेवोवर्त्ततेकालमर्दनः तत्रगोदा
वरीतीरस्थितंपरमधार्मिकं अपश्यत्करुणार्द्रंतंब्राह्मणंवेदपार
गं नित्यमष्टादशाध्यायंजपंतंदीप्ततेजसं ततस्तच्चरणद्वंद्वंलुठं ६३
श्चापरयामुदा सततमष्टादशाध्यायमपठत्तेनाशिक्षितं अथपुण्ये

नतेनासौविष्णोःसायुज्यमाययौ हित्वापौरंदरंस्थानंदेवानांपदमल्पकं
अतएवपरंतत्त्वंमुनीनामिदमुत्तमं दिव्यमष्टादशाध्यायमहात्म्यं
६४ कथितंमया यस्यश्रवणमात्रेणसर्वपापैःप्रमुच्यते इतिश्रीपद्म
पुराणेगीतामहात्म्येसतीश्वरसंवादेअष्टादशोध्यायः श्रीसांबशि
वार्पणमस्तु श्रीः श्रीः श्रीः श्रीः श्रीः श्रीः
॥मुनिगोत्रधरानाथयातेशाकेयुवाब्दके श्रीसप्तनाथसान्निध्येसमा॥
श्रीः
॥पितमिदंशुभम् ६४